

אחדות

XXXIII. ÉVFOLYAM, 179. SZÁM • 2024. AUGUSZTUS-SZEPTEMBER • 500 Ft
5784. ELUL • אלוול תשפ"ד • ב"ה

egység

ירחון יהדות הונגריה

MAGYAR ZSIDÓK LAPJA • EGYSÉGES MAGYARORSZÁGI IZRAELITA HITKÖZSÉG

FALINAPTÁR-MELLÉKLETTEL AZ 5785-ÖS ÉVRE

Ifjúsági szervezet, hittanoktatás, online iskola:
zsidó oktatás a zsidó iskolákon kívül

REBECENEK ÉLETÚTJA:

*Oberlander Bathsevával és
Köves Dvorával beszélgettünk*

**A teremtés napjának
gasztronómiája**

ELINDULT A ZSIDOPROGRAMOK.HU

MINDEN ZSIDÓ PROGRAM EGY HELYEN!

KEDVES OLVASÓ!

Idén 23 éve történt szeptember 11. és lassan eltelik egy év október 7. óta. A kettő között mintha mindent elfelejtettünk volna, mi, mint emberiség. Vagy meg se tanultuk?

Ha valamit megmutatott október 7. és az ennek nyomán föllángoló antiszemitizmus-hullám, akkor az az, hogy milyen hatalmas van az oktatásnak, és milyen hatalmas van a sajtónak.

Azok, akik most szétverik az amerikai egyetemeket, globális intifádát követelve, nagyrészt nem is éltek 2001. szeptember 11-én, vagy nincs róla közvetlen, személyes emlékü.

A fenti két időpont között, 19 évvel ezelőtt, Izrael kivonult a Gázai övezetből. Azoknak, akik október 7-én gyilkoltak, erőszakoltak, gyűjtogattak, egy jelentős része soha az életben nem élt a Palesztin Autonómia fennhatóságán kívül, vagy ha igen, nincsenek róla közvetlen, személyes emlékei.

Miért követeli a nyugati fiatalság a saját pusztulását az intifáda által? Miért nem jobb életre törekszik mészárlás helyett a palesztin ifjúság? A válasz nagyon nagyrészt az oktatásban keresendő. Az UNWRA által fenntartott ingyenes (!) gázai óvodákban, iskolákban, nyári táborokban és minden más platformon egységesen ugyanaz az információ ér minden egyes gázai gyereket: a zsidók az elnyomók, meg kell ölni őket és mindenkit, aki őket támogatja. Ez az oktatási modell az, ami más egyebek mellett képes volt kiölni azt az emberi ösztönt, hogy nem vágjuk le egy kisbaba fejét.

Ezzel szemben a nyugati demokráciákban igen kevés ország van, ahol az oktatásügy ilyen prioritást élvezne. Ahol minden létező forrást belenyomnának a széles tömegek oktatásába és ahol az elit elképesztően drága oktatását ne nyomná maga alá a woke eszme. Ahol lenne egy alap curriculum, amit évtizedeken át következetesen szem előtt tartanak a gyerekek nevelésénél – például, hogy mi történt szeptember 11-én. Ez az elmismásoló, történelmet újraíró, elhanyagoló oktatási modell az, ami más egyebek mellett képes volt kiölni azt az emberi ösztönt, hogy ha valaki azt ordítja, hogy megöllek, akkor nem állok neki őt éltetni.

Október 7. nem jöhetett volna létre, a jól szervezett Hamász-UNWRA oktatás és a teljesen terrorvezérelt arab sajtó nélkül. A nyugati antiszemitizmus-cunami pedig nem jöhetett volna létre az alulfinanszírozott, cél nélküli, vagy rengeteg pénzért túlféltő nyugati oktatás és az Izraellel szemben elfogult sajtó nélkül.

Mit tanulhatunk mindebből? Azt, hogy nincs semmi, ami fontosabb lenne a gyerekek oktatásánál. A gyerekeinknek meg kell tanulniuk, hogy honnan jöttek, hogy ne lehessen őket hamis vádakkal megtörni. Meg kell tanulniuk, hogy gondolkozzanak, hogy ne lehessen őket hamis eszmékkel tévútra vezetni. Nekünk pedig az ellenségeink példájából meg kell tanulnunk, amit kell: hogy amilyen az oktatás, olyan a jövő. A zsidóságnak ez nem újdonság, érdemes visszatérnünk az ősi gyakorlathoz. Ehhez mutatunk néhány lehetőséget ebben az újságban.

Szerkesztőségünk nevében kívánok egy édes új évet, ami elhossa a megváltást!

Előfizetés:
www.fizetes.zsido.com

Újságunk korábbi lapszámait a
www.zsido.com/egység
oldalon találja meg
elektronikus formában.

További információért hívja
a **06 1 268 0183**-as telefonszámot.

TÁMOGATÓINK:

Steiner Zsófia
Steiner Zsófia
főszerkesztő

SMÚZ

- 2 Amilyen az oktatás, olyan a jövő
Steiner Zsófia főszerkesztő
4 Hírek

A REBBE SZAVA

- 5 A kis és nagy közösségek szerepe a zsidó nép fennmaradásában

HOHMECOLÓ

- 6 Oberlander Batsheva:
A fiam elvesztése után feladatomban éreztem, hogy boldog legyek
Hidas Judit
9 Köves Dvora:
Szeretem Budapestet, itt érzem otthon magam
Hidas Judit
12 A szívből jövő gesztusok áthidalják a nyelvi akadályokat
Steiner Zsófia

JIDDISKÁJT

- 14 Milyen nigennel düchenol a kajhén?
A papi áldás és a zsidó liturgia dallamvilága
Oberlander Báruch
16 Adakozás a gyakorlatban: perselyek otthon és a közösségben
Adalék a Vasvári Pál utcai zsinagóga történetéhez
Oberlander Báruch

JUDAPEST ANNO

- 18 Miskolc–Budapest:
a közös nevező Pozsony Austerlitz rabbi miskolci jesivájának története
Cseh Viktor

Falinalptár 5785

KILE

- Zsidó oktatás másképp
26 A lelki növekedést a szeretet ösztönzi
Juhász Vali
28 Fontos, hogy érezzék azt, hogy rájuk koncentrálunk
Juhász Vali
29 Interaktív héberoktatás bárholnan
Bemutatkozik a Zehud iskola
Steiner Zsófia

- 32 zsidoprogramok.hu
Tuna Judit

MISPÓHE

- 34 Mikor van a teremtés napja és mit együnk ekkor?
Dénes Anna

ÉCESZGÉBER

- 36 „Már tudom, mit jelent az alaptalan gyűlölet”
Gyűlölettel teli világról írt a tizenhét éves tús

MISPÓHE

- 38 Mojszele-Péter, az árva fiú jom kipurja
Dénes Anna

BORÍTÓ

zsidoprogramok.hu

egység

MAGAZIN

Kiadja a Chábád Lubavits –
Zsidó Nevelési és Oktatási Alapítvány
Achdut magazine is published
by Chabad-Lubavitch
The Jewish Heritage Center of Hungary

1052 Budapest, Károly krt. 20.
Telefon/fax: (+36-1) 268-0183
E-mail: egyseg@zsido.com
Internet: www.zsido.com

FELELŐS KIADÓ:
Oberlander Báruch rabbi
FŐSZERKESZTŐ: Steiner Zsófia
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES:
Cseh Viktor

ROVATVEZETŐK:
Dénes Anna, Cseh Viktor
OLVASÓSZERKESZTŐ: Molnár Zsófia
MŰVÉSZETI VEZETŐ: Juhász Valéria

ISSN 1217-3223 (nyomtatott)
ISSN 1588-0346 (on-line)

A kiadvány szent szövegek részleteit és magyarázatait tartalmazza.
Kérjük, ne dobja el!

9. oldal

Szeretem Budapestet, itt érzem otthon magam

„Hiszem, hogy úgy tudunk fejlődni, ha mindig feszegetjük a saját határainkat.”

14. oldal

Milyen nigennel düchenol a kajhén?

„Az éneklés, ahogy látjuk, szerves része a zsidó liturgiának, akár hálaadó vagy dicsőítő énekekről, akár kérés-fohászokról van szó.”

26. oldal

Zsidó oktatás alternatíván

„Az ember lelki növekedését szeretettel, személyes meggyőződéssel és örömmel kell ösztönözni, nem pedig félelemmel és kényszerrel.”

Bélyeggel tisztelegnek a lubavicsi Rebbe emléke előtt

Az ukrainai postaszolgálat július 9-én a Rebbe emlékére adott ki bélyeget. Az ötlet 2019-ben született meg, csak hogy mire minden készen állt, kitört a koronavírus-járvány és a bélyeget nem kezdték el nyomtatni. Amikor a járvány csendesedni kezdett, újra szóba került a bélyeg ügye, azonban ekkor kitört a háború, és a postaszolgálat is háborús témájú bélyegeket adott ki.

Idén azonban, a Rebbe halálának harmincéves évfordulóján mégis megvalósult a terv és forgalomba került a bélyeg. Eredetileg a Rebbe arcképét szerette volna rányomtatni a posta, ám a Rebbe korábban nem egyezett bele ilyen bélyegek készítésébe. Így végül a zsinagógájának is otthont adó, 770 néven ismert épület homlokzata került a bélyegre.

Negyedmilliárd dollárt veszett egy szatmári üzletember rebbéje kérésére

A New York állambeli, szatmári hászidok lakta városban, Kiryas Joelben, ahol a lakosság 40 százaléka a szegénység küszöb alatt él, annyira megdrágultak az ingatlanok, hogy egyre kevesebben tudnak ott lakást venni a közösség tagjai közül. Erről a települést vezető rebbe, Áháron Teitelbaum rabbi beszélt a közelmúltban.

Ezért elrendelte, hogy az új építésű ingatlanokat legfeljebb 3000 dollár/nm áron lehet árulni, ami a piaci ár fele. Mivel azonban a szabályozás bevezetése időbe telik, a rebbe arra kért egy helyi ingatlanfejlesztőt, Akiva Hersh Kleint, hogy épülő lakóparkja esetében már ezt az árat alkalmazza. Klein bejelentette, hogy noha a szabályozás még nem vonatkozik rá, ezer lakást a piaci ár feléért értékesít, vállalva az ezzel járó 250 millió dolláros (89 milliárd Ft) bevételkiesést.

A BBC 1500-szor sértette meg saját szerkesztési irányelveit október 7-e óta

Szeptember 7-én hozták nyilvánosságra annak a kutatásnak az eredményét, amely a BBC híradásait vizsgálta a gázai háború kapcsán. A kutatás négy hónapnyi, televíziós, rádiós és online hírt, podcastokat és a közösségi médiát elemezte. A jogászokból és adattudósokból álló csapat mellett mesterséges intelligencia (AI) is elemezte a tartalmakat.

Megállapították, hogy az Izrael elleni elfogultság „mélyen aggasztó mintázatot mutat”: a szerkesztőség 1553 alkalommal sértette meg a pártatlanság, a pontosság elvét, a szerkesztői értékeket és a közérdeket.

Izraelt 14-szer gyakrabban vádolták népirtással, mint a Hamászt, amit csak az esetek 3,2 százalékában neveztek terrorszervezetnek, míg Izraelt „militarista és agresszív nemzetként” mutatták be. Újságíróik egy része szimpatizált a Hamással és ünnepelte a terrorcselekményeket.

Trevor Asserson, a kutatást vezető brit származású, Izraelben élő ügyvéd úgy véli, hogy bár a BBC-nek „közszolgálati műsorszolgáltatóként az a felelőssége, hogy elfogulatlanul közvetítsen híreket” ezt nem tartották be, „egyértelműen elfogult volt az egyik félle szemben”, ami nemcsak sérti a királyi chartájuk, de megkérdőjelezi, hogy továbbra is közpénzből kellene-e finanszírozni a működését.

A kis és nagy közösségek szerepe a zsidó nép fennmaradásában

Menáchem Mendel Schneerson rabbi korának legnagyobb hatású zsidó vallási vezetője volt, aki képes volt úgy átadni az embereknek a zsidó nép évezredek tanításait, hogy az értő fülekre találjon a vallásos és a nem vallásos közegekben is. Számos interjú készült vele élete során, amelyek betekintést nyújtottak sokszor forradalminak számító gondolkodásmódjába. Az alábbi cikk az első azok közül, melyeket Asher Penn, a Forward magazin munkatársa írt az ötvenes évek derekán, a Rebbével készített interjúi alapján. Hetven évvel később már azt is látjuk, milyen hatalmas eredményeket ért el a Rebbe által elindított munka.

Az amerikai ifjúság

„Az amerikai ifjúság olyan, mint a megművelésre váró, bevetetlen föld” – mondta a Lubavicsi Rebbe, Menáchem Mendel Schneerson rabbi, aki 1950 óta vezeti a Chábád-Lubavics hászid közösséget, követve apósát, az áldott emlékű Jozsef Jicchák Schneersohn rabbit. „A fiatalokat leginkább üres papírhoz lehet hasonlítani” – tette hozzá. A Rebbe úgy vélte, hogy a XX. századi amerikai zsidó lélek megérett arra, hogy eddig sohasem látott módon fogadja be a zsidóság tanításait. Bebizonyította, hogy Amerika megfelel mindazon feltételeknek, melyek érdekében a zsidók spirituális mennyországává válhat, és ezért az Amerikában született zsidók számára megnyílt az út ahhoz, hogy közülük kerüljenek ki a világ zsidóságának következő szellemi vezetői és tudósai.

A zsidó diaszpóra

„Hiba lenne a zsidók diaszpórábeli szétszóródását tragédiának tekinteni” – jelentette ki a Rebbe. Úgy magyarázta, hogy éppen az a körülmény őrizte meg a zsidó népet, hogy száműzetésben élnek a világ minden tájára szétszóródva, és nem egy helyre koncentrálnak. Az üldöztetésekkel és pogromokkal teli évszázadok során éppen emiatt maradt életben nemzetünk tagjainak jelentős része. „Hitler, legyen neve eltörölve, jelentette a legnagyobb veszélyt népünk fennmaradására. Az a tény, hogy a zsidók nagy része Kelet- és Közép-Európában élt, nagyban segítette céljai elérésében”.

Ezzel együtt a Rebbe elismerte, hogy a nagy zsidó központok léte számos előnyt is hordoz magában. „Történelmi tény, hogy ahol a zsidók nagy számban telepedtek le, ott kedvező feltételek jöttek létre a vallási intézmények alapításához. A kisebb közösségek pedig e központokból meríthettek spirituális útmutatást, inspirációt vagy akár anyagi segítséget”.

A Lubavicsi Rebbe a következő is mondta: „A diaszpóra zsidóságának léte nem függ egy bizonyos nagy zsidó központ sorsától. A világ távoli vidékein, a különböző országokban élő zsidó közösségeknek egészen más helyze-

tekkel kell megbirkózniuk. ... Amikor az egyik helyen éppen lenyugvóban van a zsidók csillaga, egy másik helyen éppen akkor kezd felemelkedni”. Jó példa erre az, hogy amikor Kelet-Európa zsidó közösségeit megroppantotta a fasizmus és a kommunizmus, Amerika éppen akkor vált a zsidó folytonosság központjává.

Amerikai zsidóság

„Az isteni gondviselés új otthonot teremtett a zsidók és zsidó tanítások terjesztése számára Amerikában, ráadásul éppen abban az időben, amikor az óceán túlpartján zsidó központok sokasága lett az emésztő tűz martalékává. Az amerikai zsidóknak fel kell ismerniük, hogy történelmi küldetéssel bírta meg őket az Örökkévaló abban az időben, amikor a zsidó nép a fennmaradásáért küzd. A zsidóság legjobbjai Amerikában élnek a legnagyobb számban. Eppen ezért nekünk kell vezetnünk a más országokban vagy földrészekeken működő, kisebb zsidó közösségeket, beleértve Izrael földjét is, ami rászorul Amerika gazdasági és spirituális segítségére”.

Ezt jelentette ki a Lubavicsi Rebbe!

Kivonat az 1958-ban publikált Yiddishkeit in America kiadványból, jiddisből fordítva. I. rész.

Oberlander Batsheva: A fiam elvesztése után feladatomnak éreztem, HOGY BOLDOG LEGYEK

HIDAS JUDIT *interjúja*

Bár a halál sokak számára tabutémának számít, Oberlander Batsheva rebecen szerint a zsidó vallás azt tanítja, hogy az itt maradóknak az elhunyt miatt kötelességük a gyászidő után boldogságra törekedni. A rebecen 35 évvel ezelőtt érkezett Magyarországra férjével, Oberlander Báruch rabbi-val. Fontos értéknek tartja a családot és a tevékeny életet, igazgatóként vezeti a Bét Menáchem iskolát, komoly szerepe volt többek között a Kazinczy utcai mikve felújításában, és el sem tud képzelni olyan zsidó nagycsaládot, ahol az apa ne venne részt a gyereknevelésben.

– Olaszországban születél, a szüleid Amerikából költöztek oda a Rebbe küldötteként, később New Yorkban tanultál. Az esküvőtök után rögtön Magyarországra költöztetek, első Chábád-küldöttként, amiben közrejátszhatott, hogy mindketten magyar származásúak vagytok. Beszéltetek akkoriban magyarul?

– A férjem egy kicsit, én viszont nem, pedig a nagyszüleim beszéltek magyarul, de velük csak évente pár-szor találkoztunk. Meg sem próbáltuk megtanulni ezt a nyelvet, mert nagyon nehéznek tűnt, és nem gondoltam, hogy egyszer még szükségem lesz rá, de aztán Budapesten pótoltuk ezt.

– Mennyire számított gyorsnak, hogy rögtön az esküvő után ideköltöztetek?

– Általában az a szokás, hogy ilyenkor egy évet nagyobb zsidó közösségben töltenek a fiatalok, és már nekünk is megvolt a New York-i lakásunk, de a Rebbe nagyon gyorsan üzent nekünk, hogy menjünk Budapestre. Az egyetlen feltétele az volt, hogy legyen kóser mikve, ami pedig adott volt már akkor is a Kazinczy utcában.

– Nehéz volt idejönni úgy, hogy akkoriban még nem volt itt szinte semmilyen zsidó élet?

– Én sosem éreztem ezt a feladatot nehéznek, pedig akkoriban még a

kommunikáció is nagyon korlátozott volt, a fax számított nagy újdonságnak! Persze néha hiányoztak a barátok, de a mi házasságunknak ez tett a legjobbat, sokkal erősebbé vált a kapcsolatunk attól, hogy csak egymásra számíthattunk. A rokonok, barátok így-úgy, de befolyásolják az embert. És biztosan az is segített, hogy én már ezt a mintát láttam a szüleimnél is gyerekként. Anyukámnak például még nehéz volt az elején, először csak két évre mentek Olaszországba, és a Rebbe akkor mondta nekik, hogy maradjanak ott végleg. Mostanra viszont már ő is annyira megszokta, hogy a világ minden kincséért sem költözne el.

– **Az emberi kapcsolatok kiépítése is könnyen ment? Itt körül voltatok véve nem vallásos emberekkel.**

– Ebben is volt előttem minta az olasz közösségből. Az emberek között elkezdett terjedni a hír, hogy itt vagyunk, így került hozzánk sok fiatal zsidó, többek között Köves Slomó és Nógrádi Bálint is.

– **Tudnál mesélni olyan sikertörténetet, amikor egy nem vallásos zsidót közelebb hoztatok a közösséghez?**

– Sok ilyen eset van, de ami most eszembe jut, az egy fiatal lánynak a története, aki egy nagy bevásárlóközpontban volt sikeres üzletvezető. Amikor meghalt a nagymamája, a hagyatékban találtak furcsa betűkkel teleírt papírokat. Elhozta hozzánk a Károly körúti irodába, és kiderült, hogy ez a nagymamája héber nyelvű házassági levele. A lánynak fogalma sem volt róla, hogy zsidó, de annyira mélyen érintette ez a hír, hogy egyre jobban a zsidóság felé fordult, és végül vallásos lett, így is házasodott, a férje egy izraeli magyar férfi lett, akivel korábban már munkakapcsolatban volt. Négy gyerekük született.

– **Mi lehetett ennek az oka, hogy ez a felfedezés ekkora hatással volt rá?**

– Szerintem a siker önmagában nem tette boldoggá, szeretett volna gyereket, családot, és ebben segített neki az, hogy egyre mélyebben értette meg a zsidó tanításokat.

– **Ha már szóba hoztad a karriert, szerinted ez mennyire egyeztethető össze a vallásos élettel?**

– Összeegyeztethető, de azért tudni kell, hogy a zsidóság számára a legnagyobb érték a család és a gyerekek. Egyébként én még olyan emberről nem hallottam, aki a halálos ágyán azért szomorkodott volna, hogy kevés időt töltött munkával, olyat viszont igen, aki azt sajnálta, hogy elhanyagolta a családját.

– **És ha nem a karrier kifejezést használjuk, hanem a tevékeny életet?**

– Ez nagyon fontos a család mellett. Ha körülnézek, a sliáchok, vagyis a lubavicsi küldöttek itt mind azért

jöttek ide Magyarországra, mert tenni szeretnének valamit a magyar zsidóságért. A nők sem csak gyereket nevelnek, hanem változást szeretnének, a tevékeny életet, a közösségért folytatott munka egyáltalán nincs ellentétben a családdal.

– **Hogy jut erre idő a sok gyerek mellett? A férfiak is segítenek a nőknek?**

– Ez nem is kérdés. A férjem ugyanúgy felkelt a gyerekekhez éjszaka, mint én. És ha kellett pelenkázni, pelenkázott.

– **És ez nem csak kivétel?**

– Szerintem az a kivétel, ha valaki nem segít. Nem is lehetne egy nagy családot menedzselni, ha a férj nem csinálna semmit. A haszidizmusban ezen kívül van egy olyan útmutatás, hogy a férjnek minden nap kell egy órát gondolkodni a gyerekek

FIAIVAL ÉS MENYÉVEL

kapcsolatos dolgokon. Igazából nekem az a furcsa, hogy a nem vallásos családoknál problémaként merül fel az apák részvétele. Természetesen van egyfajta munkamegosztás, ha az anya terhes, vagy kicsik a gyerekek, de egyébként mind a férjnek, mind a feleségnek ugyanolyan kötelességei vannak a családdal szemben.

– **Szerinted segít a közösség férfi tagjainak az, hogy a zsidó vallás nagy értéknek tartja a gyereket?**

– Biztosan segít. Mondok egy példát. Amikor Mussie lányomnak megszületett a negyedik gyereke, odaköltözött hozzánk pár hétre pihenni. De közben nekem dolgoznom is kellett, a férjem viszont sokszor otthon dol-

gozik. És ha meghallotta, hogy sír a baba, és a lányom nem tudott valamiért odamenni hozzá, kérdés nélkül felvette a kisbabát.

– **Mit gondolsz, igaz-e, hogy a szolidaritás, az egyenlőség, a gyengék és az elcsúszott támogatása modern kori, világi érték?**

– Ezek évezredek vallási értékei. A „Szeresd felebarátod, mint te magad” az egyik legfőbb zsidó parancsolat. A Tóra szerint az emberi élet mindennél fontosabb, minden parancsolatot felülír, ha valakinek az élete veszélyben van. Mi ezt nagyon megtapasztaltuk, ugyanis az egyik gyerekünk sajnos beteg volt, és amikor ő rosszul volt, sokszor kellett akár ünnepkor vagy sábbátkor is rohanni vele a kórházba. Vagy említhetem a Gemách nevű vallásos szervezetet, amely ruhával, babaholmikkal

látja el a szegényebb családokat. Egy másik példa, az ún. bikur holim, vagyis a betegek látogatásának micvája. A vallásos ember számára alapvető, hogy segítsen másokon.

– **Említetted, hogy az egyik fiad hosszasan volt beteg. Ot végül 20 évesen elvesztettétek. Ez szörnyű csapás lehetett a családnak.**

– Mendelnek 10 éven át volt agydanagata, és nagyon sokat szenvedett. Anyaként némi vigasztalást jelentett, hogy Mendelnek legalább nincsenek már fájdalmai, bármennyire is szörnyű volt őt elveszíteni. Egyébként mindig is nyíltan vállaltuk a betegségét, könnyebb volt beszélni erről, mint hallgatni.

– *A civil világban a halál abszolút tabutéma, nehezen beszélünk róla. Neked mi segít abban, hogy másképp kezeld a veszteséget?*

– Tudom, hogy a fiam most jó helyen van, és abban is biztos vagyok, hogy ez volt Isten akarata, még akkor is, ha ez nekünk nagyon fájdalmas, és nem értjük, miért kellett ennek így lennie. Mendel egy nagyon különleges és erős fiú volt. Ő tanított meg arra, hogy az Istentől a jót és a rosszat is el kell fogadni. Azt tanácsoltam mindenkinek, hogy próbáljunk bízni Istenben, ahogy azt Mendel is tette. Egyébként sokat emlegetjük őt, nevetni is szoktunk, amikor felidézzük, azt érzem, még mindig kapcsolatban vagyok a lelkével. A másik, ami segített, hogy a zsidó szokásokban szigorú rendje van a gyásznak. A halál utáni első héten együtt van a család, segítik, támogatják egymást a gyászolók. Később viszont lassanként el kell engedni a fájdalmat. A Rebbe szerint fontos, hogy boldogok legyenek az itt maradók, mert különben a halott lelke is szomorú. Amikor ezt megtudtam, akkor már a feladatomban éreztem, hogy boldog legyek. Persze ez nem mindig sikerül, de igyekszem. Sokan azt hiszik, hogy nem szabad ilyenkor boldognak lenni, mert az azt jelenti, hogy nem szeretjük a távozót eléggé, de az más, ha tudjuk, hogy muszáj, mert ettől lesz ő is boldog.

– *Amikor beteg lett a fiad, nem rendült meg a hited? Nem tetted fel azt a kérdést, hogy miért történik meg ez épp a ti gyermeketekkel?*

– Számomra az istenhitben az volt a legfontosabb pillanat, amikor rájöttem, hogy nem fogok mindent érteni. Nem jutunk sehová, ha mindenre keressük a magyarázatot. Ha hiszünk Istenben, akkor tudjuk, hogy hozzá képest mi nagyon kicsik vagyunk, Isten vigyáz ránk, és ő tudja, mi a jó nekünk. Ez olyan, mintha a színházban lemaradtunk volna az első 25 percről. Nem feltétlenül látunk minden összefüggést. Ugyanez van a világgal is. Nagyon bonyolult körülöttünk minden, muszáj elfogadni, hogy nem fogunk mindent érteni.

És persze van olyan is, hogy történik valami látszólag rossz, és később kiderül, hogy épp ez vezetett valami jóhoz.

Ezeket sem tudjuk megítélni. Amikor 19 évesen a szüleim elkezdtek nekem férjet keresni, sokáig nem jártunk sikerrel. Egyre elkeseredettebb voltam, a szüleimet és a Rebbét hibáztattam, mert én New Yorkban voltam, ők pedig Olaszországban, és úgy éreztem, nem tudnak nekem segíteni eléggé. Írtam egy keserű levelet a Rebbének, és nagyon meglepett a válasza. Azt írta, hogy lehet, a szüleid nincsenek melletted, de Isten mindig melletted van. És ez tényleg így van. Vannak nehéz pillanatok, napok, hónapok, de az Isten mindig ott van velünk.

– *A zsidó vallás azt is mondja, hogy az ember életének van célja, értelme, akkor azért valahogy mégis magyarázzuk a történéseket.*

– Igen, az ember logikus lény, nem tudunk kibújni a bőrünkéből, de fenn kell tartani annak a lehetőségét, hogy nem mindent fogunk érteni. És olyan is van, hogy az ember úgy érzi, tudja a magyarázatot, aztán kiderül, hogy mégsem az a válasz.

– *Mit tartasz a legfontosabb közösségi feladatnak, ha lehet egyet választani?*

– Számomra az oktatás a legfontosabb, enélkül ugyanis nincs zsidó jövő. 30 éve, 5 gyerekkel kezdtük a Bét Menáchem iskolát építeni, ami mára bölcsődével, óvodával és 8 osztályos általános iskolával várja a gyerekeket. Sokféle háttérből – vallásos, tradicionális vagy szekuláris – érkeznek hozzánk tanulók, és mindenki jól érzi itt magát. A tavalyi október 7-i izraeli terrortámadás után sok izraeli család jött Budapestre, és fordultak hozzánk segítségért. Egy hét alatt három osztályt indítottunk nekik. A gyerekek nagy része világi családból érkezett, a szülőket nagyon meglepte és meghatotta, hogy ilyen nyitottan fogadtuk őket. Meghatározó élmény volt ez sokak számára, ko-

rábban nem gondolták volna, hogy egy vallásos intézmény így viszonyulna hozzájuk.

– *A Bét Menáchembe járó gyerekek közül sokan élnek később vallásos életet?*

– Nem feltétlenül, de nem is ez a cél, inkább az, hogy legyen a gyerekeknek erős zsidó identitása, legyenek büszkéek arra, hogy zsidók, tudják, mit jelent zsidónak lenni, ismerjék a szokásokat, ünnepeket. Aztán majd felnőttkorban mindenki eldönti, mit kezd ezzel a tudással.

– *Mire vagy a legbüszkébb a családon kívül, hogyha visszanezel az elmúlt 35 évre?*

– Büszke vagyok a Bét Menáchem iskolára, amelyet igazgatóként vezettek, a Vasvári zsinagógában épített zsidó közösségre, ahol gyerekes családok és idősebbek ugyanúgy találhatók.

Én gondoskodom arról, hogy ima után a beszélgetéshez finom ételeket tudjunk kínálni, szerintem nálunk van a város legjobb sötétje szombatonként, amire mindenkit szeretettel várunk. Szabó Menáchem György és Koós Cháim Tamás pedig a közösségi programokat szervezik, hogy a jó ételek mellé szellemi táplálék is kerüljön mindig.

Ezen kívül 2007-től 12 éven át vezettem a Hanna női klubot, nagyon sok barátság szövődött itt, előadásokat, műsorokat, baráti találkozókat szerveztünk, és ez a modell mintául szolgált a többi zsinagóga számára, ahol ma már hasonló női közösségek szerveződnek. Nagyon fontos volt számomra a Kazinczy utcai mikve felújítása is, amelyben szó szerint benne van a saját kezem munkája. A csempeválasztástól a vallási előírások betartásának ellenőrzéséig mindenben benne voltam.

Azóta is örömmel segítem a hozzám forduló nőket a mikve használatában, akár esküvői előkészületek során, akár más alkalmakhoz kapcsolódóan. És persze nagyszerű érzés látni azt, hogy a férjemmel letettük az alapjait annak, hogy ilyen nagy lett a Chábád közösség Magyarországon.

Köves Dvora: Szeretem Budapestet, itt érzem otthon magam

HIDAS JUDIT *interjúja*

Több mint 20 éve költözött Magyarországra Köves Slomó feleségeként. Azóta nagy közösséget vezet rebecenként az Óbudai Zsinagógában, 5 gyereke született, legidősebb lánya, Mushky nemrég ment férjhez. Számos közösségi projekt fűződik a nevéhez, mégis ritkán szerepel a nyilvánosság előtt. Köves Dvora fontosnak tartja, hogy a nők minden területen kiteljesedjenek, ahol igényük van rá, a tehetséget pedig Isten adományának tartja.

– *Izraelben, Akkóban töltötte a gyerekkorod. Mennyire fontos számodra az otthonról hozott minta?*

– Óriási példát jelentettek nekem a szüleim, nélkülük ma nem lennék az, aki vagyok. Apukám nagyon közel állt a Rebbéhez, és egy évet a közelében élhettünk New Yorkban még mielőtt a Rebbe megbetegedett. Ez nagy dolog volt, a barátnőim közül keveseknek adatott meg. Anyukám jemeni származású, nagyon erős nő

volt, sajnos ő már nincs közöttünk. Kilencen voltunk testvérek, mégis mindenre volt energiája, ránk is figyelt, és emellett nagyon sokat tett a közösségért. A szüleim példája sok erőt adott ahhoz is, hogy Magyarországra jöjjek Chábád küldöttként Slomóval. Fontos nekem, hogy tovább vigyem azt, amit tőlük kaptam, és idővel megtaláltam, hogyan tudom mindezt a saját személyiségemnek és élethelyzetemnek megfelelően alakítani.

– *A nők kívülről kevésbé látszódnak a közösségben. Te hogyan viszonyulsz a nők szerepéhez?*

– Nagyon fontosnak tartom, hogy használjuk, amit Isten adott nekünk nőként, emberként. Élünk azzal, ha van valamihez tehetségünk, különleges erőnk, mert csak így lehetünk boldogok. Vannak nők, akik jobban szeretnek otthon lenni, vannak olyanok, akiknek más feladatokra is szükségük van. Fontos minden területen kiteljesedni, amire akár nőként, akár férfiként igényünk van, mert ha mi elégedettek vagyunk, akkor többet tudunk adni másoknak is, például a családuknak.

– *Említetted, hogy fontos mintát adtak neked a szüleid, de meg is kellett találnod a saját utad. A vallásos világban mennyire szokás hangosan lázadni a szülők ellen?*

– Az biztos, hogy fontos a szülők iránti tisztelet, tehát a szülők nyílt kritizálása kevésbé elfogadott, de azt nem is tartom szerencsésnek. Az ember másképp is el tudja rendezni a dolgokat. A szülők felé meg kell adni a tiszteletet, segíteni kell őket, ez egy nagyon fontos micva. De ez még nem jelenti azt, hogy mindenben az ő elvárásai szerint kell cselekednünk, akkor is, ha úgy érezzük, nekünk más az utunk. A kettőt finoman össze lehet és kell is hangolni. Az pedig nagyon család- és személyiségfüggő, hogy ki mennyire küzdi ki magának a saját helyét az elvárásokkal szemben. Ebben nincs különbség a szekuláris és a vallásos világ között. Vannak, akik jobban meg akarnak felelni a szülőknek, vannak, akik kevésbé. Nagyon sok múlik azon is, hogy a család mennyire tartja szem előtt a gyerek igényeit.

– *A szülők tisztelete benne van a Tízparancsolatban is. Mi van akkor, ha a szü-*

AZ ÁLDOTT EMLÉKŰ ILANA OIRECHMAN REBECÉN

lő azt mondja a gyerekének, hogy a tisztelet része az engedelmség?

– Ez nehéz dolog. A Chábád filozófia arra tanít minket, hogy az agyunkkal tudjuk irányítani az érzéseinket, vagyis nem szerencsés minden impulzusra spontán reagálni. Például előfordul, hogy valaki elsöre nem szimpatikus nekünk, de jobban megismerve rájövünk, mennyi érték lakik benne, és ez visszahat az érzéseinkre. Ha a szüleink kérnek tőlünk valamit, amivel nem értünk egyet, akkor is érdemes várni, és elemezni egy kicsit a saját érzéseinket, mielőtt reagálunk. Megvizsgálhatjuk, mi az, ami esetleg nem tetszik nekünk abban, amit kérnek, és mi az, amit mégis tudunk nekik nyújtani ahhoz, hogy ők is elégedettek legyenek. Tehát, ha nem érzelemből reagálunk, hanem átgondoltan, akkor jó megoldásokat is találhatunk. Például, ha a szülők messze élnek, és gyakran akarnának találkozni, akkor ez probléma lehet a gyerekeknek, hiszen neki van saját élete, családja, nem biztos, hogy meg tudja oldani a személyes látogatást. Ilyenkor megoldás lehet, hogyha gyakran felhívjuk a szüleinket, más módon igyekszünk tartani velük a kapcsolatot, hogy érezzék, fontosak nekünk, miközben szem előtt tudjuk tartani a saját igényeinket. Ugyanez vonatkozik a gyerekeinkkel való kapcsolatra is, ott is fontos törekedni a kompromisszumokra.

– Egy kívülállónak nagyon furcsa a zsidó házasságközvetítés intézménye. Te milyen előnyeit látod ennek?

– Sokan félreértik a házasságközvetítést, vagyis a siduchot. Ez nem arról szól, hogy a szülők egyoldalúan meghatározzák, kihez menjen hozzá a gyerek. Az első és legfontosabb, hogy legyen vonzalom, szimpátia a fiatalok között. Ezenfelül viszont a szülők segítenek jobban megismerni a választott értékrendjét, személyiségét, és a zsidósághoz, hagyományokhoz fűződő viszonyát, hiszen ez is nagyon fontos a zsidó otthon megteremtéséhez. Ilyenkor rengeteg emberrel – rokonokkal, barátokkal – konzultálunk, hogy minél teljesebb

képet kapjunk. Szóval ez egy megfontolt, racionális döntés, és persze a fiataloké a végső szó.

– Mesélj egy kicsit arról, hogy ismerkedtetek meg Slomóval!

– Slomó akkoriban már jó barátságban volt Raskin Smuel rabbival, aki azóta a Chábád izraeli közösségét vezető Magyarországon. Smulik megházasodott, és egy évig Izraelben éltek. Slomó meglátogatta őket, amikor egy másik izraeli lánnyal ment randevúra. De nem tetszett neki a lány, és ekkor Smulik feleségének, Dvoriának az anyukája felhívta az én mamámat. Azt mondta, van itt egy cuki fiú, de gyorsan kell dönteni a találkáról, mert vasárnap megy vissza Magyarországra. Ez csütörtökön volt. Anyukám gyorsan tartott egy kis kutatást Slomóról, és mivel én is nyitott voltam, találkoztunk.

– Mi fogott meg benne leginkább?

– A szüleim annak idején sliachként, vagyis Chábád küldöttként kerültek Akkóba. Már kisgyerekként ezt az életformát szívtam magamba, és tudtam, hogy én is ilyen életet szeretnék. Találkoztam olyan fiúkkal, akik ugyan nyitottak voltak erre, de ez nekem nem volt elég. Slomón érződött a szenvedély, hogy neki ez az életcélja. Mielőtt találkoztunk, figyelmeztettek, hogy legyek tisztában azzal, ő vissza akar jönni Magyarországra.

Azt hitték, ez hátrány lesz, pedig nekem épp ez volt a legfontosabb. Persze a személyes kémia is számított, ez nem kérdés.

– De gondolom, ellátogattál Magyarországra, mielőtt igent mondtál...

– Felajánlották nekem, de én úgy éreztem, nincs erre szükség.

– Akkor nagyon bátran vágta bele egy teljesen új életbe. Mennyi ideig tartott az ismerkedés, Slomó visszament Budapestre a vasárnapi géppel?

– Nem, lemondta az utat! Két hétig találkoztunk, mielőtt eldöntöttük, hogy összeházasodunk. Ez elég rövid időnek számít még a Chábád családoknál is, de mi tudtuk, hogy összetartozunk. Slomó még kiment két hónapra Amerikába, és utána volt az esküvő.

– Slomónak mennyire voltak akkoriban határozott elképzelései arról, hogy mit szeretne megvalósítani Magyarországon?

– Ezek később körvonalazódtak jobban, akkor csak azt tudta, hogy a magyar zsidó élet építésére szeretné feltenni az életét.

– És mi fogadott, amikor végül ideköltöztél? Gondolom, az elkötelezettség ellenére sem volt könnyű időszak.

– Persze, nem volt könnyű, de főként magamon kellett sokat dolgoznom. Az első időben nem voltam elég tudatos, és nem ismertem magam eléggé. Idővel rá kellett jönnöm, mi a jó nekem, és mi az, amit kevésbé szeretek. Jobb lettem a konfliktuskezelésben is. Mindez annak is köszönhető, hogy egyre jobban megértettem, hogy Isten mit vár tőlem az adott élethelyzetben. Úgy vélem, minél inkább meghalljuk ezt, annál könnyebben találjuk meg a saját utunkat.

– A vallásos világban mennyire szokás pszichológus segítségét kérni?

– Teljesen elfogadott, én mindenképp arra biztatok, hogy ha szükséges, vegye igénybe pszichológus, coach vagy bármilyen más szakember támogatását. Annyira sok lehetőség áll ma már rendelkezésre, hogy job-

bá tegyük az életünket, és ezzel élni kell. Persze meg kell találni a helyes arányokat, mert a szakemberek sem tudnak mindent. A zsidóság, a Tóra számomra mindig iránytű volt. Tudtam, hogy tisztelni kell a szüleimet, gyereket kell nevelnem, jó feleségnek kell lennem, de ezen belül még nagyon tágak a lehetőségek. Aztán az én személyes fejlődésem például viszázatott a közösségi munkámra is.

– Milyennek látod a magyar zsidó közösséget, az itteni embereket?

– Az első időkben nehéz volt megérteni a magyar kultúrát. Nagyon zárt izraeli Chábád közösségből jöttem, de az én személyes, belső változásom segített végül kinyílni, és akkor már sokkal jobban élveztem és értékelttem mindazt, ami itt körülvett, beleértve a kultúrát, értékrendet, gondolkodásmódot. Ettől több barátnőm is lett, nagyobb lett a közösség, és ez nagyon boldoggá tett.

– Mennyire érzed ma Magyarországot a hazádnak?

– Teljesen. Azt vettem észre, hogy most már ahhoz kell némi idő, hogy

az izraeli mentalitásba visszarázódjak, ha Izraelben vagyok. Szeretem Budapestet, szeretem, amit csinálunk Magyarországon, itt érzem otthon magam.

– Mennyire érintkezel nem zsidókkal? Nehézséget okoz-e ez neked? Találkozol-e antiszemitizmussal?

– Nem okoz különösebb problémát, és nem nagyon találkozom zsidóellenességgel, szeretem a magyarokat. Volt időszak, amikor például jártam egy teljesen világi, női edzőterembe Gazdagrétre. A sportolás esetében inkább az a nehéz, hogy én nem megyek olyan helyre, ahol férfiak is vannak, és elég ritka a csak női csoport. Nem szoktam rögtön a származásomról beszélni, de ha szóba jön, nyíltan vállalom.

– A magyar zsidók számára sokszor nem könnyű felvállalni mások előtt a zsidóságunkat. Nekem sem egyszerű.

– Ez valószínűleg azért van, mert te magad nem vagy elég biztos ebben az identitásodban. Ha ez stabilan része az ember személyiségének, akkor könnyebb felvállalni. Én is látom,

hogy ez sok magyar zsidó számára okoz gondot. Nincs elég önbizalmuk ezen a téren, nem érzik eléggé azt, hogy zsidónak lenni jó. Éppen ezért tartom fontosnak a mi munkánkat. Ha ez változik, az más tartást ad az embernek.

– Milyen más lényeges nehézséget látsz az itthoni közösségben?

– A párkapcsolat sok embernek okoz komoly problémát. Persze ez korunk egyik nagy kihívása a világon mindennütt, és van, amikor tényleg szükség van a válásra, de vannak olyanok is, akik ugyan szenvednek a magánytól, mégsem tudják felvállalni az együttéléssel járó kompromisszumokat. Holott a párkapcsolat hatalmas erőt ad az embernek, sokkal magabiztosabbak tudunk lenni az élet más területén is, ha stabilitás van a magánéletünkben. De persze az elköteleződés jár bizonyos kényelmetlenségekkel, és van, akinek nehéz kilépni a komfortzónájából. Én hiszem, hogy úgy tudunk fejlődni, ha mindig feszegetjük a saját határainkat, és belevágunk olyan dolgokba, amik elsőre nehéznek tűnnek. Erre biztat minket a Tóra is.

A szívből jövő gesztusok áthidalják a nyelvi akadályokat

STEINER ZSÓFIA *interjúja*

A Zsinagógák Hete keretében nyílik meg a Miskolci Zsidóház, ami a város zsidó életének központja lehet a jövőben. A központ vezetőjével, Braun Avraham rabbival a küldetésükről, a vidéki zsidó élet kihívásairól és lehetőségeiről beszélgettünk.

– Még kevesen ismernek benneteket, kérlek, mutasd be egy kicsit mindkettőtök családi hátterét! Honnan indulva érkeztek Miskolcra?

– A családi hátterünk kicsit különbözik egymástól a feleségemmel. Mindketten vallásos családban nőttünk fel Izraelben, de más-más úton érkeztünk idáig. Az én szüleim az Egyesült Államokban születtek és hagyományörző, de nem vallásos családokban nevelkedtek. Egyetemi éveikben kezdték meg a vallás felé vezető útjukat, és jutottak el a vallásos életig. Így én már vallásos otthonban nőttem fel, ugyanakkor közeli kapcsolatban álltunk más kultúrákkal és társadalmi körökkel, amit nagyra értékeltünk. Bár az Egyesült Államokban születtem, szinte azonnal Izraelbe költöztünk, és Ramat Bet Semesben, egy erősen angolszász többségű közösségben nevelkedtem.

A Chábád mozgalomhoz való kapcsolódásom is egy hosszabb folyamat eredménye. Bár a családom mindig is kapcsolatban állt a Chábáddal – ez még Chicagóban kezdődött, ahol születtem –, komolyabban csak a jesiva éveim alatt, tehát egyetemista koromban, kezdtem el tanulmányozni a Chábád filozófiáját és szokásait, ami azóta is az életem része.

A feleségem Izraelben, egy vallásos Chábád családban nőtt fel. Szülei északon, egy kisebb közösségben voltak küldöttek, így ő is ezen értékek mentén nevelkedett. Miután összeházasodtunk, ő több évig tanárként dolgozott egy helyi gimnáziumban, én pedig a légierőnél szolgáltam rabbiként az otthonunkhoz közeli bázison. Nagyjából három év telt el így, mielőtt úgy döntöttünk, hogy új kihívásokat keresünk.

– Miért éppen Miskolc? Közelebb nem volt kihívás?

– Az, hogy Miskolcra költöztünk, kissé váratlan fordulat volt. Miután összeházasodtunk, elkezdtünk keresni egy helyet, ahol küldetést teljesíthetnénk. Számos lehetőséget vizsgáltunk meg, és eleinte Izraelben vagy az Egyesült Államokban gondolkodtunk, Magyarország, vagy akár csak Európa, fel sem merült. Végül egy ajánlás hatására beszélünk Köves rabbival. Éppen akkor, amikor beszélünk, jelezték neki az akkori slíachok, a Fuchs család, hogy visszatérnének Budapestre, így nyílt meg számunkra a miskolci lehetőség. Bár semmi korábbi kötődésünk nem volt Miskolchoz, vagy, ha már itt tartunk, egyáltalán Magyarországhoz, úgy éreztük, hogy ez egy különleges lehetőség a közösség építésére, így belevágtunk.

– Mi a legnagyobb különbség az előző lakóhelyetek és Miskolc között?

– A legnagyobb különbség egyértelműen a nyelvi akadály. Budapesten talán egy kicsit könnyebb lenne, de Miskolcon olyan kevesen beszélnek angolul, hogy ez a mindennapi életben és a közösségi tevékenységek során is komoly kihívást jelent. Folyamatosan dolgozunk azon, hogy megtanuljuk a nyelvet, de ez időbe telik.

– Mi a legnagyobb kihívás vallásos családként?

– Vallásos családként a legnagyobb kihívás nem feltétlenül a kóser étkezés vagy más hasonló dolgok. Megtanultunk alkalmazkodni, Budapestről és Izraelből szerzünk be mindent, amire szükségünk van. A legnagyobb kihívás inkább az, hogy ahhoz, hogy a zsidó életvitel élő és vonzó maradjon, ahhoz mindennek – szó szerint mindennek –

tőlünk kell kiindulnia. Nincsenek mások által szervezett programok vagy események, minden tőlünk függ. A gyerekeink mindazt, amit a zsidó életből megtapasztalnak, tőlünk kapják, nincsenek más példák, nincs kire támaszkodni. Nagy felelősség ez, hogy biztosítsuk számukra – és természetesen a közösség számára is –, hogy a zsidó élet vonzó és valóban élénk legyen.

– Milyenek ismertétek meg a miskolci zsidókat? Hogyan fogadott titeket a közösség?

– A helyi zsidó közösség elnökével és más tagokkal való első találkozásom alkalmával rendkívül barátságos fogadtatásban volt részem. Azt mondták, hogy mindenben segítenek, amire szükségünk van, és bátran kérjünk, ha szükséges. Az egyetlen komoly akadály a nyelv és a kulturális különbségek. Kevesen beszélnek angolul a közösségben, így sokszor a szívből jövő gesztusok és az érzelmek dominálnak a szavak helyett. Reméljük, hogy idővel ezen is túllépünk.

Azt is tudni kell, hogy Miskolc zsidó lakossága nagyrészt még rejtve van. Úgy gondoljuk és reméljük, hogy sokkal több zsidó ember él itt, akikről még nem tudunk, és akik csak arra várnak, hogy felfedezzük őket.

– Mik a fő céljaitok? Mi a legfontosabb, amit szeretnétek elérni?

– Még nagyon korai megmondani, mi a legfontosabb dolog a közösség számára. Egyelőre arra törekszünk, hogy rendszeres programokat és eseményeket hozunk létre, amelyek vonzóak lehetnek. Szeretnénk, ha a miskolci zsidó emberek éreznék, hogy a zsidóság releváns, szép és valami olyan, aminek részei akarnak lenni. Célunk, hogy példát mutassunk a mindennapi életben, őszinte, pozitív emberekként, és olyan programokat szervezzünk, amelyek valóban illeszkednek az emberek életéhez.

– Hatalmas előrelépés a zsidó élet infrastruktúrájában a nemrég megnyílt mikve. Hogy vált be eddig?

– A mikve egy tökéletes példája annak, amit az előbb említettem. Teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy időbe telik, míg az emberek érdeklődést mutatnak iránta, de addig is a mikve szimbolikusan is fontos, szívből gratulálunk a közösségnek és mindazoknak, akik részt vettek a felújításában. A mikve a zsidóság élet szimbóluma, ez a mikve pedig csodálatosan szép, és magas színvonalú, talán mondhatom ezt, luxus élményt kínál, miközben mindenki számára hozzáférhető, aki szeretné használni.

– Milyen programokat terveztek a most megnyíló Zsidóházban, ahol a mikve is található?

– A programok folyamatosan fejlődnek, de az elsődleges célunk, hogy szép ünnepi és szombati élményeket nyújtsunk a közösség számára, az imák mellett, mint például a közös étkezések, ünnepségek, mint egy széder este vagy hanukai ünnepség. Emellett rendszeres tanulások és egyéb programok lesznek. Tervezzük egy heti rendszerességgel megtartott tóraórát, valamint időszakos kulturá-

lis eseményeket, amelyek a zsidó hagyományokhoz kapcsolódnak.

– Mi szerettek legjobban a miskolci életetekben?

– A legjobb talán az, hogy minden annyira új és más. Lehetőségünk van a saját utunkat járni, és valóban a miénk lehet mindez. Nincs előre meghatározott keretrendszer, és ez lehetővé teszi, hogy a közösséggel közösen valami szépet alkossunk. Végtelen lehetőségünk van arra, hogy a legjobb, legszebb dolgokat valósítsuk meg – és ez igazán különleges érzés.

Milyen *nigennel düchenol* a kajhén?

A PAPI ÁLDÁS ÉS A ZSIDÓ LITURGIA DALLAMVILÁGA

OBERLANDER BÁRUCH RABBI *írása*

Miközben Izraelben minden nap a reggeli sácharit ima közben elhangzik a papi áldás (birkát kohánim, vagy magyaros jiddisese düchenolás), aközben nekünk, a külföldön élő áskénáz zsidóknak csak a három zarándokünnepen, valamint ros hásánakor és jom kipurkor van lehetőségünk meghallgatni azt¹. Így érthető, hogy minden közösség izgatottan várja a lehetőséget, és a közösségi vezetők nagyon igyekeznek, hogy mindenképp legyen kohén az ünnepeken, nehogy elmaradjon ez a ritka, bibliai eredetű áldás².

A lubavicsi dallam születése

Aki egy lubavicsi zsinagógában jár olyan ünnepnapon, amikor elhangzik a *birkát kohánim*, akkor hallani fogja, hogy az előimádkozó és a kohén felváltva egy gyönyörű szép dallammal éneklí végig a papi áldást³. Ez egy 200 éves dallam, aminek a születése a második lubavicsi rebbe, Dovber rabbi (1773–1827) nevéhez kötődik. Ő volt az, aki arra kérte a haszid kórust, hogy írjanak egy szép, szívhez szóló dallamot a *düchenolásra*. Többszöri próbálkozás után született meg az a dallam, amit már méltónak tartott Dovber rabbi a papi áldáshoz⁴. Ezt a dallamot azonban a következő nemzedékben, a *Cemách cedek* idején (1789–1866) nem énekeltek⁵ – egyesek szerint azért, mert feljelentették a rebbét, hogy forradalomra készül és ez a dallam lesz a forradalmi indulója⁶. A dallam talán feledésbe is merült volna, ha a hatodik lubavicsi rebbe a Szovjetunió elhagyása után 1927-ben nem hallotta volna öreg haszidoktól Rigában⁷. Miután hallotta, úgy vélte, ez egy nagyon különleges dallam, és úgy tűnik, hogy ő volt az, aki újra bevezette az éneklését a Chábád haszidok körében.

Miért énekelve mondjuk?

Arra, hogy egyáltalán miért éneklí dallammal a papi áldást⁸, több magyarázat van. Az egyik az, hogy az éneklés által érhető el az az áhítat, ami segíti az áldás elmondását. Ahogy a Bibliában is találjuk: „Volt ugyanis, amint hárfázott a hárfás, rajta volt az Örökkévaló keze”⁹. További

magyarázat, hogy az éneklés által örömteli hangulat önti el az embert, ami feltétele az áldásnak, ráadásul a *Schiná*, az isteni jelenlét csak akkor van jelen, amikor öröm van¹¹.

Más közösségek szokása

A világban az elterjedt az, hogy a három versből álló papi áldásban csak minden vers végén az utolsó szót éneklí. Ennek főleg az az oka¹², hogy időt adjanak a közösségnek elmondani azokat a nem túl rövid, áldáskérő imákat, amelyek az imakönyvben találhatóak¹³.

Minden napra más áskénáz dallam

Áskénáz közösségekben érdekes szokás, hogy minden ünnepen egy-egy odaillő dallammal éneklí a kohén az áldást. Peszáchkor ez a Hágádá végén található *Ádir hu* kezdetű költemény dallama¹⁴, sávuotkor az első napi tóraolvasás előtt elmondott *Ákdámút* költemény dallamával, szukotkor az ünnepi csokor lengetéséhez tartozó dallammal éneklí, míg szimchát Torákor minden bekezdést másik dallammal énekelnek az előző háromból. Ros hásánakor és jom kipurkor, valamint a zarándokünnepnek azon a napján, amikor van mazkir, egy komoly, nagyünnepi dallam hangzik el, amit a Halottak dallamának neveznek.

Schwartz Pinchász Zelig hákohén (1877–1944) kisvárdai rabbi az 1928-ban megjelent könyvében azt írja¹⁵, hogy „Pozsonyban és környékén minden ünnepen más dallamot szoktak énekelni [itt a fenti felsorolás következik], de a mi országunkban nem ez a szokás, hanem

mindig ugyanazt az erre való, ismert dallamot énekeljük azért, mert attól tartunk, hogy a kohén össze fog különben zavarodni.”

Egy vagy több dallam legyen?

Az érvelése visszauntil Jiszráél Isserlein rabbinak (1390–1460?) a *Trumát hádesen* responsumához¹⁶, amelyben az alábbi kérdése választolt: „a kohénoknak, amikor énekelik a papi áldást, szabad-e több dallammal énekelni, pl. minden verset, vagy akár minden szót egy másik dallammal?” Válaszában azt írja „nem helyes így tenni, annak ellenére, hogy az a szokás, hogy a papi áldást énekléssel mondjuk és a kohénoknak, akik szépen tudják ezt énekelni dicséretes is, de ne különböző dallamokkal. Minden alkalom ugyanaz a dallam legyen az elejétől a végéig, nehogy összezavarodjanak.” A *Trumát hádesen* itt csak azt zárja ki, hogy egy papi áldáson belül más-más dallamok legyenek, de azt nem, hogy pl. a különböző ünnepeken más-más dallammal énekeljék. Schwartz rabbi ezt az érvelést egy lépéssel tovább vitte, mert úgy vélte, még akkor is tartunk az összezavarodástól, ha minden ünnepen más-más dallamot énekelnek.

Emlékszem, amikor a Vasváriban szintén ezt a szokást követték, és minden ünnepen más dallamot énekeltek. Több kántornál érdeklődtem itt Budapesten, de a legnagyobb sajnálatomra senki nem ismerte ezeket a dallamokat. Sajnos úgy tűnik, hogy az idős kohénok halálával egy idő után feledésbe merültek ezek a dallamok, amikor olyan kohénok mondták el a papi áldást, akik már nem ismerték őket. Így nálunk a Vasváriban mára már minden ünnepen ugyanazzal a fent említett haszid dallammal éneklük a papi áldást.

Az éneklés az imában

Az éneklés, ahogy látjuk, szerves része a zsidó liturgiának, akár hálaadó vagy dicsőítő énekekről, akár kérésről van szó. A hálaadó, az Örökkévaló dicséretét zengő imákat szebbé teszi az éneklés, a fohászoknál pedig erősíti az áhítatot.

A dallamok annyira szorosan kapcsolódnak az imákhoz, hogy a *Sulchán áruchban*¹⁷ a RÖMÁ azt az utasítást idézi, hogy a nagyünnepek alatt „az ember ne változtasson a város szokásán, még a dallamokban sem”. Ezek szerint az ima dallama része az imarendnek, hogy nem is szabad rajta változtatni, ahogy az imán sem.

Csak hogy az ima éneklésének két formája van. Az egyik forma az, amikor magát az imaszöveget nem csak felolvassuk, hanem egy dallammal együtt elénekeljük. A másik eset, amikor a szöveget megszakítjuk egy-

egy dallam eléneklésével, majd folytatjuk a szöveg olvasását. Nem egyértelmű a RÖMÁ szövegéből, hogy melyik fajtára gondol, de valószínűleg mind a kettőre vonatkozik, hogy nem szabad változtatni rajtuk.

Kántorművészet

Mindig voltak olyanok, akik ezeket a dalokat, dallamokat különösen szépen tudták előadni, ők kiemelkedtek a közösségből, ebből alakult ki a kántorok eredeti feladatköre, hogy vezessék az imát. Csakhogy a kántorok továbbléptek és a hagyományos dallamokat kibővítették, kiegészítették, sokszor teljesen egyedi motívumokkal.

Ennek kapcsán írja a *Sulchán áruch RSZ*¹⁸: „egy előimádkozó, aki meghosszabbítja az imát [vagyis sokat énekel], hogy a kellemes hangját hallják, azért, mert örül annak, hogy szép hangon tud hálát adni az Örökkévalónak, akkor legyen áldva. Feltéve, ha komolyan és ott [Isten előtt] félelemmel imádkozik. Ha pedig azért hallatja a hangját, mert örül a saját hangjának, akkor ez helytelen, ahogy írva van¹⁹: »hangját emelte rám, ezért meggyűlöltem«. Ezzel együtt mégsem jó, ha bármiért húzza az imát, mert az terhes a közösségre nézve”.

Megszakítás-e az ének?

A kérdés az, hogy nem számít-e eleve megszakításnak az ima közbeni éneklés. Ennek kapcsán a RÖMÁ a *Sulchán áruchban*²⁰ írja, hogy amikor az előimádkozó befejezi az áldást, akkor rögtön *ámént* kell mondani, és nem szabad várni vele. Erre a *Mágén Avrahám* című kommentár azt írja²¹, hogy ha a kántor sokat énekel a Kádisban a *vöimru ámén* (...és mondjatok ámént!) szavaknál, akkor rögtön kell mondani *ámént*, nem szabad kivárni, amíg befejezi az éneklést, mert az megszakítás lenne.

Azonban éppen a múlt héten tárgyalt *birkát kohánim* kapcsán teszi fel a kérdést, hogy miért van az, hogy amikor a kohénok minden vers végén énekelnek²², a közösség pedig az éneklés után mond *ámént*, az mégse számít megszakításnak. Erre az a válasz, hogy ha keveset énekel, az része a szövegnek, csak a sok éneklés már egy önálló „műsorszám”, és mint ilyen, megszakításnak számít.

A szkulener rebbe titkos üzenetei

Az '50-es években Romániában nagyon aktív volt Eliezer Zuszjá Portugal (1897–1982), Szkulen (Sculeni) rabbija. A holokauszt után sok árva gyermeket örökbefogadott és megmentett a zsidóságnak. Rengeteg népszerű dallam szerzője volt. Egyszer úgy sikerült titkos üzeneteket eljuttatnia a titkosrendőrség füle hallatára a Romániába látó-

gató külföldi zsidó vezetőknek, hogy különleges vallási dalokként, mintegy kódolva énekelte el őket...

Az Egyesült Államokban, ahova Romániából kivándorolt, a szkulener rebbe néven vált ismertté. 1977-ben kérdést intézett Weisz Jákob Jichák (1902–1989) egykori nagyváradi rabbihoz, aki ekkor már Jeruzsálemben működött, hogy megszakítás-e az éneklés ott, ahol nem lenne szabad megszakítani, pl. a kenyérvetés előtti kézmosás és a kenyérvetés között. Válaszában azt írta Weisz rabbi²³, hogy még ima közben is csak akkor nem számít megszakításnak az éneklés, ha bele van építve az imába. Ha az imádkozó végzett egy bekezdéssel és csak úgy elkezd énekelni, az megszakításnak számít éppúgy, mint a kenyérvetés áldása és a kenyérvetés között.

A megszakítás hossza

Wosner Smuel rabbinak (1913–2015) azonban más volt a véleménye²⁴, szerinte magával az énekléssel nincs baj, ha-

nem azzal, ha szavak is elhangzanak, mindegy, hogy dallammal vagy anélkül. Csak a dallam esetén probléma lehet az idő, vagyis, hogy meddig tart a megszakítás: ha annyi ideig tart, ami alatt végigmondhatta volna az imát, akkor még a csend is megszakításnak számíthat²⁵. De egy kis éneklés belefér. Gyakorlatban ez azt jelenti, hogy pl. az ún. *Carlebach hávdálá*, amiben minden rész között énekelnek, csak Wosner rabbi véleménye szerint megengedett.

Az ismétlés

Sik Mózes (1807–1879) huszti rabbi egy másik problémát vet fel²⁶, ez pedig az, amikor a kántorok, a művészi hatás érdekében, megismétlik az ima egyes részeit, egyes szavakat²⁷. Ez mindenképp megszakításnak számít, ezért a haszidoknál nagyon ügyelnek arra, hogy semmi ismétlés ne legyen az imában, vagy pl. az asztali áldásban, a bencsolásban²⁸.

Az Örökkévaló hallgassa meg áhítatos fohászainkat és adja, hogy legyen okunk énekelve hálát adni neki!

¹ Sulchán áruach RSZ 128:57.; ² Mózes 6:24:26.; ³ Szefer Hámigunim – Chábád 1. kötet 27. dallam; ⁴ Uo. 49. oldal; ⁵ Lásd még <https://nichoach.blogspot.com/2014/08/blog-post.html> 27. láb.; ⁶ Uo. 49–50. oldal; ⁷ Uo.; ⁸ Lásd SÁ uo. 58.; ⁹ 2Királyok 3:15.; ¹⁰ Áruach hásulchán uo. 35.; ¹¹ Rác káCvi – Kohanim 2. kötet 413. oldal; ¹² Lásd SÁ uo.; ¹³ Sámuel imája – Zsidó imakönyv 360–361. oldal; ¹⁴ Az örökös éjszakája 138. oldal; ¹⁵ Áteret páz 128:61.; ¹⁶ 26. fejezet; ¹⁷ OC 619:1. végén; ¹⁸ Uo. 53:14.; ¹⁹ Jeremiás 12:8.; ²⁰ 124:8.; ²¹ Uo. 14.; ²² SÁ uo. 128:45.; ²³ Minchát Jichák responsum 7. kötet 9. fejezet; ²⁴ Sévet hálévi responsum 5. kötet 16:1.; ²⁵ Lásd SÁ uo. 104:5.; ²⁶ MáHáRÁM Sik responsum OC 31. fejezet; ²⁷ Lásd még Chevel nácháláto 12. kötet 3. fejezet; ²⁸ Az egész témáról lásd még Rác káCvi – Köhúná 2. kötet 30. fejezet.

Adakozás a gyakorlatban: perselyek otthon és a közösségben

ADALÉK A VASVÁRI PÁL UTCAI ZSINAGÓGA TÖRTÉNETÉHEZ

OBERLANDER BÁRUCH RABBI írása

Elul hónapban, ros hásaná és jom kipur idején különös figyelmet fordítunk az adakozásra, hiszen tudjuk: „az ima, az adakozás és a megtérés megváltoztatja az ember sorsát.” Ezért írásunk központjában az adakozás egy hagyományos módja áll: az otthonokban és közösségi terekben kitett adományperselyek, a piskék.

Édesanyám perselvei

Gyerekkoromban édesanyám minden péntek délután, a sábeszi gyertyák meggyújtása előtt kinyitotta az egyik konyhaszekrényt, aminek a legmagasabb polcán volt körülbelül húsz cödókó persely (jiddisül, a kiejtéstől függően *piske* vagy *puske*) elővette valamelyiket, beledobott egy kis pénzt és ment gyertyát gyújtani. A perselyeken fel volt tüntetve, hogy melyik szervezethez tartozott,

milyen célra gyűjtöttek vele: a pápai *chéder* (vallási elemi iskola), a jeruzsálemi árvaház stb. Időről időre a különböző intézmények nevében érkezett egy bácsi, elkérte a hozzátartozó *piskét*, kis kulccsal kinyitotta alulról, kiürítette, megszámolta és hagyott egy nyugtát, hogy mennyi pénzt vitt el. Később anyukám megváltoztatta a rendszert és mindig csak a *piskék* mellé tette az adományba szánt pénzt: amikor jöttek

valamelyik szervezettől beszédni az összegyűlt pénzt, akkor ebből a kupacból adott oda valamennyit.

Adakozás a gyertyagyújtáskor

A szokást először Ganzfried Slomó (1804–1886) ungvári dáján említi a *Kicur Sulchán áruachban*¹, ahol leírja, hogy gyertyagyújtás előtt szokás egy kis pénzt adományozni. Miért pont a gyertyagyújtás előtt? Egyesek sze-

rint, mert írva van, hogy ez az időpont nagyon alkalmas a személyes imákra², és ezért, miután eltakart szemmel elmondták az áldást a gyertyagyújtásra, az istenfélő nők még letakart szemmel szoktak különféle dolgokért imádkozni. A Talmud szerint³ mindig előbb kell adakozni és aztán imádkozni, ezért alakult ki így a szokás⁴.

[Azért is fontos, hogy gyertyagyújtás előtt adják, mert amikor a nők meggyújtják a gyertyát, azzal már fogadták a sábeszt, és ezután már nem szabad pénzhez nyúlniuk, ami *mukce*⁵].

A Vasvári piskéje

Ezek után szeretnék egy különleges *piskét* bemutatni az olvasóknak. Nemrég egy izraeli aukciós oldalon találok a Vasvári Pál utcai zsinagóga egykori *piskéjével*, ami korábban árverésre került és már elkelt. A persely létezéséről már tudtam régebben, mert Raj Tamás-Szelényi Károly 2002-ben megjelent, *A zsidó tárgyak művészete* című könyvében⁶ már szerepelt egy kicsi kis kép az egyik oldaláról. Az aukciós oldal azonban nagyon szép színes képeket közölt, amelyeken jól látható mind a négy oldala.

A persely elején a zsinagógáról található rajz az első és egyetlen ismert ábrázolása az épületnek a háború előttről, ezen kívül csak egy fotóról tudunk, ami a belső térről készült. A kép alatt a hivatalos elnevezés: „Budapesti Talmud Egylet”, fölötte pedig az általános használt „Schasz Chevra” elnevezés található, alatta egy a *Példabeszédek*⁷ származó mondat héberül „Ne hagyjátok el a Tórát!” – ami itt arra utal, hogy ne hagyják abba a Vasváriban történő tóratanulás támogatását. Aztán magyar nyelvű szöveg: „Ne hagyjátok el a 80 év óta fennálló tanházunkat és templomunkat!”. Mivel az egylet 1842-ben alakult, így az, hogy a szöveg szerint 80 éves, arra mutat, hogy valamikor 1922 után közvetlenül készült a *piske* a Magyar Fémlemez Ipar Rt.-nél.

Az aukciósháznak mindezek ellenére sem helyesen sikerült azonosítania az épületet...

Adakozásra biztató idézetek

A doboz jobb oldalán egy héber idézet található az *Atyák bölcs tanításai*⁸ból, majd a fordítás: „Három dolgon áll a világ, a Tórán, az Istenszolgálaton és a jótékonyágon. Mind e hármat gyakorolja a SCHASZ CHEVRA”. A szemközti oldalon egy további talmudi idézet szerepel: „Nagy a Tóra ereje, mert életet, gyógyulást és boldogságot biztosít az ő támogatóinak”.

A persely hátulján egy héber nyelvű imarészletet közöl, amit a Jeruzsálemi Talmud⁹ szerint a főpap jom kipurkor mondott, amikor kijött a Szentek szentjéből, alatta pedig szerepel a fordítása: „Örökkévaló Istenünk, óvjál meg irgalmadban e napon és minden napon bajtól, vesztéstől, nélkülözéstől. És ha vesztés határozott volna el rólunk, úgy engedd el azt, ezen adomány érdeméért, melyet szent célokra áldoztunk”.

Szerintem a fordítás pontatlan, helyesen úgy hangozna: „És ha vesztés határozott volna el rólunk, úgy ez a vesztés csak a micva által álljon elő”, vagyis, annyi vesztésünk legyen csak, amennyiről önként lemondunk, hogy adományba adhassuk.

Hol tartották a perselyt?

A persely aljához, úgy tűnik, hogy utólag rögzítettek hozzá egy plusz elemet, amivel valószínűleg a kiürítő nyílást zárták le. Valószínűleg ehhez pecsétviaszt használtak, így csak a pecsét feltörésével lehetett kinyitni a perselyt. A gyerekkoromból ismert *piskéknek* az alján volt egy rés, amit egy icipici kulccsal lehetett nyitni-zárni.

Az ilyen perselyeket általában felakasztották a falra a tetején lévő akasztóval: otthon a konyhában, vagy zsinagógában, boltban jól látható helyen.

Régen a *cödökó* perselyek nagyon elterjedtek voltak, minden család otthonában többféle volt megtalálható, amibe időről időre egy kis aprót dobtak, azon az elven, hogy sok kicsi sokra megy. A perselyeken fel volt tüntetve, hogy melyik szervezethez tartoztak, milyen célra gyűjtöttek vele: a pápai *chéder* (vallási elemi iskola), a jeruzsálemi árvaház stb., az intézmény képviselői pedig időnként begyűjtötték az összegyűlt pénzt. A *cödökó* perselyt, a *piskét*, történészek szerint Dovber rabbi (1773–1827) a második lubavicsi rebbe találta ki 1815-ben¹⁰ és elterjedt Kelet-Európában, majd azon túl.

Milyen szép lenne, ha valahol még fellelhető lenne ennek a perselynek egy másik példánya, ami visszatérhetne a Vasváriba...

¹ 75:2., lásd még *Héchal HáBest* folyóirat 11. szám 156. oldal; ² Lásd *uo.*; ³ *Bává bátrá* 10a.; ⁴ *Vájvárech Dávid – Cödáká* 221. fejezet eleje; ⁵ *Likuté szichot* 24. kötet 298. oldal 75. lábji.; ⁶ 73. oldal; ⁷ 4:2.; ⁸ 1:2.; ⁹ *Jomá* 5:2.; ¹⁰ Lásd *Igrot kodes – Ádmor háemcái* 117. oldal, *Héchal HáBest* *uo.* 132–133. oldal.

Miskolcz. Izr. templom.

MISKOLC–BUDAPEST: a közös nevező Pozsony

AUSTERLITZ RABBI MISKOLCI JESIVÁJÁNAK TÖRTÉNETE

CSEH VIKTOR *írása*

A Judapest anno rovata most egy kis miskolci kitekintővel jelentkezik. A Bükk-vidék keleti lejtőjének legnagyobb városában működött az ország egyik legnagyobb jesivája, mely különös jelentőséggel bírt a budapesti, és összeségében, az egész hazai orthodoxia életében, hiszen Austerlitz Sámuel rabbi jesivájában százak élesztették talmudi tudásukat. Ismerjék meg a trianoni Magyarország kulcsfontosságú talmudi főiskolájának történetét!

A miskolci hitközség alapadatai

A miskolci zsidóság az egyik legrégebbi múltra visszatekintő közösség. 1768-ban már szervezett Chevra Kadisa működött a városban, mely a temetkezések mellett több jótékonyági feladatot is ellátott. Miskolcon több zsinagóga is volt, de az első jelentősebb – ma is álló – 1863-ban készült el Ludwig Förster (1797–1863) tervei alapján, a belső berendezését tekintve „haladó” szellemiségben.

Az 1868/69-es zsidó kongresszust követően a hitközség neológ alapokra helyezkedett, mire viszont a közösség kettészakadt, és 1871-ben megalakult az önálló orthodox hitközség is. Jelentős erőfeszítéseket követően végül 1875 tavaszán újból sikerült egybekovácsolni a hitközséget, méghozzá orthodox alapon. S az addigi neológ hitközség az orthodox kívánalmaknak megfelelően átalakította a Kazinczy utcai zsinagógát, így a bimát középre helyezték,

az orgonát pedig az emődi református egyháznak adták el. Érdekességképpen megemlíthető, hogy az egyesülést komoly kételyekkel fogadta az orthodoxia fővárosi csúcsszervezete, s ennek megfelelően csak később, 1878 nyarán fogadta el az alapszabályait.

Azonban hitközségi egyesülés ide vagy oda, a közösség vallásosabbik felé továbbra is a Palóczy utcában koncentrált, ahol a régi zsinagógájuk helyére, Székely Marcell (szül.:

A megadott időpontok Budapesten érvényesek.
 Vidéken: Budapesttől keletre néhány perccel előbb,
 Budapesttől nyugatra néhány perccel később kell gyűjtani.
 Március végétől október végéig az időpontok a nyári időszámítás szerint vannak megadva.
 ±1 óra eltérés lehetséges. Ellenőrizze az időpontokat a zsidó.com-on!

5785. Tisri-Chesván תשרי-חשוון תשפ"ה

DA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
1		Tisri 30 Gyertyagyújtás: 16.07	Chesván 1 Kimenetele: 17.12 Újhold 2 Noách 2
2		Újhold 1 1	2
3	Chesván 6	Chesván 7 Gyertyagyújtás: 15.57	Chesván 8 Kimenetele: 17.03
4	7	8	Lech-Lechá 9
5	Chesván 13	Chesván 14 Gyertyagyújtás: 15.49	Chesván 15 Kimenetele: 16.56
6	14	15	Vájérá 16
7	Chesván 20	Chesván 21 Gyertyagyújtás: 15.42	Chesván 22 Kimenetele: 16.50
8	21	22	Chájé-Szará 23
9	Chesván 27	Chesván 28 Gyertyagyújtás: 15.37	Chesván 29 Kimenetele: 16.47
10	28	29	Toldot 30

5785. Svát תשפ"ה שבט

DA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
1			Svát 3 Kimenetele: 17.34
2			Bo 1
3	Svát 8	Svát 9 Gyertyagyújtás: 16.36	Svát 10 Kimenetele: 17.44
4	6	7	Bösálách Sábát Sírá 8
5	Svát 15	Svát 16 Gyertyagyújtás: 16.47	Svát 17 Kimenetele: 17.55
6	Tu biSvát 13	14	Jitro 15
7	Svát 22	Svát 23 Gyertyagyújtás: 16.58	Svát 24 Kimenetele: 18.05
8	20	21	Mispátim 22
9	Svát 29	Svát 30 Gyertyagyújtás: 17.09	
10	27	Újhold 1 28	

2024. DECEMBER 5785. Chesván-Kiszlév חשוון-כסלו תשפ"ה

VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
Chesván 30	Kiszlév 1	Kiszlév 2	Kiszlév 3	Kiszlév 4	Kiszlév 5 Gyertyagyújtás: 15.34	Kiszlév 6 Kimenetele: 16.45
Újhold 1 1	Újhold 2 2	3	4	5	6	Vájécé 7
Kiszlév 7	Kiszlév 8	Kiszlév 9	Kiszlév 10	Kiszlév 11	Kiszlév 12 Gyertyagyújtás: 15.34	Kiszlév 13 Kimenetele: 16.46
8	9	10	11	12	13	Vájslách 14
Kiszlév 14	Kiszlév 15	Kiszlév 16	Kiszlév 17	Kiszlév 18	Kiszlév 19 Gyertyagyújtás: 15.36	Kiszlév 20 Kimenetele: 16.48
15	16	17	18	19	20	Vájésev 21
Kiszlév 21	Kiszlév 22	Kiszlév 23	Kiszlév 24	Kiszlév 25	Kiszlév 26 Gyertyagyújtás: 15.41	Kiszlév 27 Kimenetele: 16.53
22	23	24	Erev Chánuká 25	Chánuká 1 26	Chánuká 2 27	Chánuká 3 Mikéc 28
Kiszlév 28	Kiszlév 29	Kiszlév 30	Chánukái gyertyagyújtás december 25-étől minden este a Nyugati téren 18.00-kor			
Chánuká 4 29	Chánuká 5 30	Újhold 1 Chánuká 6 31				

2025. MÁRCIUS 5785. Ádár-Niszán אדר-ניסן תשפ"ה

VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
Dunaparti haszid hétvége: www.zsidó.com/dunaparti						Ádár 1 Kimenetele: 18.15 Újhold 2 Trumá Sábát Skálím 1
Ádár 2	Ádár 3	Ádár 4	Ádár 5	Ádár 6	Ádár 7 Gyertyagyújtás: 17.19	Ádár 8 Kimenetele: 18.25
2	3	4	5	6	Zájin Ádár 7	Töcávé Sábát Záchor 8
Ádár 9	Ádár 10	Ádár 11	Ádár 12	Ádár 13 A böjt vége: 18.17	Ádár 14 Gyertyagyújtás: 17.29	Ádár 15 Kimenetele: 18.35
9	10	11	12	Eszter böjtte 13	Purim 14	Susán Purim Ki Tiszá 15
Ádár 16	Ádár 17	Ádár 18	Ádár 19	Ádár 20	Ádár 21 Gyertyagyújtás: 17.39	Ádár 22 Kimenetele: 18.46
Zájin Ádár 16	17	18	19	20	21	Vájakhél Sábát Pára 22
Ádár 23	Ádár 24	Ádár 25	Ádár 26	Ádár 27	Ádár 28 Gyertyagyújtás: 17.49	Ádár 29 Kimenetele: 18.56
23	24	24	25	26	27	28
Niszán 1 Újhold 30	Niszán 2	31	25	26	27	Pekudé Sábát Háchodes 29

A szombati gyertyák meggyújtása

A férjes asszonyok két gyertyát gyújtanak; van, ahol minden gyermek után egy-egy továbbit is. A kislány hároméves kora körül, amikor már el tudja mondani az áldást, kap szüleitől egy gyertya-tartót, és elkezd a szombati fények gyújtását.

A lányok csak egy gyertyát gyújtanak, előbb, mint anyjuk, hiszen lehet, hogy a mamának még egy kicsit segítenie kell a gyújtásban, aki nem nyúlhat több gyertyához, ha már gyújtott.

Szokás néhány pénzdarabot tenni a cedek perselybe a gyertyák meggyújtása előtt.

Az asszony vagy a lány meggyújtja a gyertyákat, kezét kiterjeszti a lángok mögött, mintha megölelné őket. Három körkörös, hívogató mozdulattal érzékelteti, hogy elfogadja a szombat szentségét. Azután kezével eltakarja szemét, és elmondja az áldást:

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וציונו להדליק נר של שבט קודש.
 Báruch atá ádonáj Elohenu Melech HáOlám áser kidsánu bömicvotáv vöcivánu löhádlík nér sel sábat kodes.

Áldott vagy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Királya, ki megszentelt minket parancsolataival, s meghagyta, hogy gyújtsuk a szent szombat fényét!

Ezután felfedi szemét, hogy befogadhassa a szombat fényét. Úgy tartják, a gyújtás ideje különösen alkalmas arra, hogy egészségért és boldogságért imádkozzunk. Az ilyen ima hamar meghallgatásra talál, mert a szombati gyertyagyújtás nagy micvájának teljesítése közben mondjuk.

Fontos! A szombati gyertyákat pénteken este, naplemente előtt kb. 18 perccel kell meggyújtani. Naplemente után tilos gyújtani, mert a szombat megszenteltetésének számít!

Az Egység című folyóirat melléklete.

Kiadja a Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Alapítvány
(1052 Budapest, Károly krt. 20. Telefon: 268-0183, E-mail: info@zsido.com)

A naptárral kapcsolatos gyakorlati kérdéseivel forduljon bizalommal,
levélben vagy telefonon Oberlander Báruch rabbihoz a kiadó címén!

ZSIDÓ NAPTÁR 5785

תשפ"ה

2025. ÁPRILIS							5785. Niszán-Ijár תשפ"ה אייר-ניסן						
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
Mázkir időpont: április 20. kb. 11 órákor		Niszán 3	Niszán 4	Niszán 5	Niszán 6	Niszán 7	www.zsidoiskola.hu Tel.: 781-4760						
		1	2	3	4	5	Ijár 6	Ijár 7	Ijár 8	Ijár 9	Ijár 10	Ijár 11	Ijár 12
Niszán 8	Niszán 9	Niszán 10	Niszán 11	Niszán 12	Niszán 13	Niszán 14	Ijár 13	Ijár 14	Ijár 15	Ijár 16	Ijár 17	Ijár 18	Ijár 19
6	7	8	9	10	11	12	11	12	13	14	15	16	17
Niszán 15	Niszán 16	Niszán 17	Niszán 18	Niszán 19	Niszán 20	Niszán 21	Ijár 20	Ijár 21	Ijár 22	Ijár 23	Ijár 24	Ijár 25	Ijár 26
Gyertyagyújtás: 20.19 Kimenetele: 20.21							18	19	20	21	22	23	24
Peszách 1	Peszách 2	Félünnep 1	Félünnep 2	Félünnep 3	Félünnep 4	Peszách 7	Ijár 27	Ijár 28	Ijár 29	Ijár 30	Ijár 31	Ijár 32	Ijár 33
13	14	15	16	17	18	19	25	26	27	28	29	30	31
Niszán 22	Niszán 23	Niszán 24	Niszán 25	Niszán 26	Niszán 27	Niszán 28	Széder esték minden korosztálynak: április 12-13. www.zsido.com/peszach						
Kimenetele: 20.30													
Peszách 8													
20	21	22	23	24	25	26							
Niszán 29	Niszán 30	Ijár 1	Ijár 2										
27	Újhold 1	Újhold 2	30										

2025. MÁJUS			
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA
www.zsidoiskola.hu Tel.: 781-4760			
Ijár 6	Ijár 7	Ijár 8	Ijár 9
4	5	6	7
Ijár 13	Ijár 14	Ijár 15	Ijár 16
11	12	13	14
Ijár 20	Ijár 21	Ijár 22	Ijár 23
18	19	20	21
Ijár 27	Ijár 28	Ijár 29	Sziván
25	26	27	Újhold

2025. JÚLIUS							5785. TámuZ-Áv תשפ"ה אב-תמוז						
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
		TámuZ 5	TámuZ 6	TámuZ 7	TámuZ 8	TámuZ 9	Dunaparti haszid hétvége: www.zsido.com/dunaparti						
		1	2	3	4	5	Áv 9	Áv 10	Áv 11	Áv 12	Áv 13	Áv 14	Áv 15
TámuZ 10	TámuZ 11	TámuZ 12	TámuZ 13	TámuZ 14	TámuZ 15	TámuZ 16	Áv 9	Áv 10	Áv 11	Áv 12	Áv 13	Áv 14	Áv 15
6	7	8	9	10	11	12	A bőjt vége: 20:50						
TámuZ 17	TámuZ 18	TámuZ 19	TámuZ 20	TámuZ 21	TámuZ 22	TámuZ 23	Bőjt nap	3	4	5	6	7	8
A bőjt vége: 21.17							Áv 16	Áv 17	Áv 18	Áv 19	Áv 20	Áv 21	Áv 22
Bőjt nap	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16
TámuZ 24	TámuZ 25	TámuZ 26	TámuZ 27	TámuZ 28	TámuZ 29	Áv 1	Áv 23	Áv 24	Áv 25	Áv 26	Áv 27	Áv 28	Áv 29
20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23
Áv 2	Áv 3	Áv 4	Áv 5	Áv 6			Áv 30	Elul 1	Elul 2	Elul 3	Elul 4	Elul 5	Elul 6
27	28	29	30	31			Újhold 1	24	25	26	27	28	29
							Elul 7	Újhold 2					
							31	25	26				

2025. AUGUSZTUS			
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA
Dunaparti haszid hétvége: www.zsido.com/dunaparti			
Áv 9	Áv 10	Áv 11	Áv 12
A bőjt vége: 20:50			
Bőjt nap	3	4	5
Áv 16	Áv 17	Áv 18	Áv 19
10	11	12	13
Áv 23	Áv 24	Áv 25	Áv 26
17	18	19	20
Áv 30	Elul 1	Elul 2	Elul 3
Újhold 1	24	25	26
Elul 7	Újhold 2		
31	25	26	

5785. niszán - 2025. április

A megváltás hónapja, amelynek tengelyében az egyiptomi kivonulás és a Peszách, a szabadság ünnepe áll. • **Niszán 11.** a lubavicsi rebbe, Menachem M. Schneerson 123. születésnapja. • **Április 10.** reggeltől az elsőszülöttek böjtje, amelyet egy talmudi traktátus tanulmányának befejezésével egybekötött lakomával szokás megváltani. Este megvizsgáljuk, maradt-e még valami kovászos a már alaposan kitakarított házban (*bdikát cháméc*). • **Április 11.** reggelre fejezzük be a konyha peszáchra való kikóserolását, igyekezzünk még a délelőtti folyamán a maradék chámécot a szokásos módon elégetni, illetve eladni egy nem zsidónak: írásban felhatalmazunk egy rabbit az üzlet lebonyolítására, hogy ily módon ne legyen tulajdonunkban semmiféle kovászos étel. • Ettől kezdve ajánlatos csakis peszách edényeket használni a főzéshez és az étkezéshez. Annyi bárceszt tartunk meg, amennyi a péntek esti és a szombat reggeli étkezéshez kell. • Péntek este és szombat reggel az ételt a peszách edényekből fogyasszuk el. A bárceszt külön asztalkánál kell elfogyasztani. A cháméc eltávolítása után az étkezést a peszách-asztalnál folytassuk. • **Niszán 14. (április 12.)** erev Peszách napján korán imádkozunk, hogy 10.28 előtt befejezhessük az

étkezést. Azt követően nem szabad kenyeret, illetve kovászosat enni; a bárceszt elfogyasztásához használt abroszt stb. helyezük a nem zsidónak eladott dolgok közé. • Pászkat egészen estig nem eszünk. • **Peszách** nyolc napig tart: az első két és utolsó két nap teljes ünnep, a közbeeső négy nap félünnep. • **Peszách** a kovásztalan kenyér, a máca (pászka) ünnepe. • Az ünnep második estéjén kezdődik az omerszámlálás, ami 49 napig, *Sávuot* (a hetek) ünnepéig tart. • A peszách imarendben naponta elmondjuk a *Hálél* hálaimát, felolvassuk egy szakaszt a *Tórából* és *Muszáf* imát mondunk. Az ünnep első napján mondjuk a *Tál* („Harmat”) imát. • **Peszách**tól kezdve minden szombat délután a Pirké ávotot, Az atyák bölcs tanításait tanulmányozzuk.

5785. ijár - 2025. május

Ijár 18. (május 16.) *Lág báOmer*, örömnapp, amely megszakítja az omerszámlálás napjainak gyászhangulatát.

5785. sziván - 2025. június

Sziván 6-7. (június 2-3.) *Sávuot*, a Hetek két napos ünnepe, a *tóraadás* napja, a három zarándokünnep egyike. • Imarendje ugyanaz, mint a másik két

zarándokünnep, *Peszáché* és *Szukkoté*, beleértve a *Jizkor* imát is. • Szokás sokféle tejes ételt enni, természetesen a kóser törvényeknek megfelelően elkülönítve a húsos ételtől. • *Sávuot*kor szokás a lakásokat és zsinagógákat virággal, falombokkal díszíteni.

5785. támuZ - 2025. június-július

TámuZ 3. A lubavicsi rebbe harmincegyedik járcejfja. Most harmincegy éve aludt ki a nagy Fény. Emlékét azzal őrizük meg, hogy nyomdokain haladunk. • 1927-ben támuZ 12-én szabadult ki a hatodik lubavicsi rebbe, rabbi Jozsef Jicchák Schneerson az orosz kommunisták börtönéből, ahová a zsidó kényszerasszimiláció ellen tett lépései miatt zárták. • **TámuZ 17.** böjt nap, mert 70-ben ezen a napon törték át Titus hadai Jeruzsálem falait, és három héttel később, áv 9-én a város a rómaiak kezére került. A böjt reggeltől estig tart. • Ettől a naptól kezdődik a háromhetes gyászciklus, amely áv 9-éig tart. Ezekben a napokban nem házasodnak, nem nyiratkoznak, nem tartanak vidám összejöveteleket.

5785. menáchem Áv - 2025. július-augusztus

A hónap első kilenc napja az előző két hét gyászának folytatása, csak súlyosabb formában. Nem mu-

785 / 2024-2025

לוח שנה

A megadott időpontok Budapesten érvényesek.
Vidéken: Budapesttől keletre néhány perccel előbb,
Budapesttől nyugatra néhány perccel később kell gyűjtani.
Március végétől október végéig az időpontok a nyári időszámítás szerint vannak megadva.
±1 óra eltérés lehetséges. Ellenőrizze az időpontokat a zsido.com-on!

5785. Ijár-Sziván תשפ"ה אייר-סיון			
VA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
	Ijár 3	Ijár 4 Gyertyagyújtás: 19.39	Ijár 5 Kimenetele: 20.51
	1	2	Tázriá-Möcorá 3
	Ijár 10	Ijár 11 Gyertyagyújtás: 19.48	Ijár 12 Kimenetele: 21.03
7	8	9	Ácháre-Kdosim 10
	Ijár 17	Ijár 18 Gyertyagyújtás: 19.57	Ijár 19 Kimenetele: 21.14
14	15	Lág báOmer 16	Emor 17
	Ijár 24	Ijár 25 Gyertyagyújtás: 20.05	Ijár 26 Kimenetele: 21.24
21	22	23	Böhár-Böchukotáj 24
1	Sziván 2	Sziván 3 Gyertyagyújtás: 20.13	Sziván 4 Kimenetele: 21.33
28	29	30	Bámidbár 31

2025. JÚNIUS 5785. Sziván-Támuз תשפ"ה סיון-תמוז						
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
Sziván 5 Gyertyagyújtás: 20.15	Sziván 6 Gyertyagyújtás: 21.35	Sziván 7 Kimenetele: 21.36	Sziván 8	Sziván 9	Sziván 10 Gyertyagyújtás: 20.19	Sziván 11 Kimenetele: 21.40
1	Sávuot 1 2	Sávuot 2 3	4	5	6	Nászó 7
Sziván 12	Sziván 13	Sziván 14	Sziván 15	Sziván 16	Sziván 17 Gyertyagyújtás: 20.23	Sziván 18 Kimenetele: 21.45
8	9	10	11	12	13	Böháálotchá 14
Sziván 19	Sziván 20	Sziván 21	Sziván 22	Sziván 23	Sziván 24 Gyertyagyújtás: 20.26	Sziván 25 Kimenetele: 21.48
15	16	17	18	19	20	Slách 21
Sziván 26	Sziván 27	Sziván 28	Sziván 29	Sziván 30 Újhold 1 26	Támuз 1 Gyertyagyújtás: 20.27	Támuз 2 Kimenetele: 21.47
22	23	24	25	26	Újhold 2 27	Korách 28
Támuз 3	Támuз 4	Elődások és tanulás a Zsidó Tudományok Szabadegyetemén minden nap További információ: 268-0183			Mázkir időpont: június 3. kb. 11 órákor	
29	30					

5785. Áv-Elul תשפ"ה אב-אלול			
VA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
		Áv 7 Gyertyagyújtás: 19.59	Áv 8 Kimenetele: 21.11 Böjt kezdete: 20.16 Dvárím Sábát Cházon 2
	Áv 13	Áv 14 Gyertyagyújtás: 19.49	Áv 15 Kimenetele: 20.58 Váetchánán Sábát Náchámu 9
6	7	8	9
	Áv 20	Áv 21 Gyertyagyújtás: 19.37	Áv 22 Kimenetele: 20.45
13	14	15	Ékev 16
	Áv 27	Áv 28 Gyertyagyújtás: 19.24	Áv 29 Kimenetele: 20.31
20	21	22	Röé 23
	Elul 4	Elul 5 Gyertyagyújtás: 19.11	Elul 6 Kimenetele: 20.16
27	28	29	Softim 30

2025. SZEPTEMBER-OKTÓBER 5785-86. Elul-Tisri תשפ"ה-תשרי תשפ"ו						
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
Mázkir időpont: október 2. kb. 11 órákor	Elul 8	Elul 9	Elul 10	Elul 11	Elul 12 Gyertyagyújtás: 18.57	Elul 13 Kimenetele: 20.01
	1	2	3	4	5	Ki Téce 6
Elul 14	Elul 15	Elul 16	Elul 17	Elul 18	Elul 19 Gyertyagyújtás: 18.43	Elul 20 Kimenetele: 19.46
7	8	9	10	11	12	Ki Távo 13
Elul 21	Elul 22	Elul 23	Elul 24	Elul 25	Elul 26 Gyertyagyújtás: 18.29	Elul 27 Kimenetele: 19.32
14	15	16	17	18	19	Nicávím 20
Elul 28	Elul 29 Gyertyagyújtás: 18.23	Tisri 1 Gyertyagyújtás: 19.25	Tisri 2 Kimenetele: 19.23	Tisri 3 A böjt vége: 19.06 Gedáljá böjtje 25	Tisri 4 Gyertyagyújtás: 18.15	Tisri 5 Kimenetele: 19.17
21	22	Ros hásáná 1 23	Ros hásáná 2 24	25	26	Vájélech Sábát Survá 27
Tisri 6	Tisri 7	Tisri 8	Tisri 9 Gyertyagyújtás: 18.04	Tisri 10 Kimenetele: 19.07	Tisri 11 Gyertyagyújtás: 18.00	Tisri 12 Kimenetele: 19.03
28	29	30	1	Jom kipur 2	3	Háázinu 4

latunk, nem eszünk húst, nem iszunk bort: a 2000 évvel ezelőtt elvesztett zsidó függetlenséget siratjuk, amely a Második Szentély pusztulásával kezdődött, a zsidóság diaszpórába hurcolásával folytatódott, majd a Bár Kochbá-felkelés leverésével és Betár pusztulásával tetőződött be. • Tisá BöÁv gyászünnepe, Áv 9. Az ünnepet megelőző nap estéjétől az ünnep kimenetelig tartó 25 órás, szigorú böjt előírásai pontosan ugyanazok, mint Jom kipurkor. A földön ülve gyászszolozsmákat mondunk gyertyafénynél, és a Szentélyért imádkozunk, hogy a Messiás által, hamarosan, már napjainkban újjáépüljön. • A Tisá BöÁv-i különleges imarendet lásd az imakönyvben.

5785. elul - 2025. augusztus-szeptember
Ez a bűnbánat hónapja, melyben a zsidó ember magába száll, és lelkiileg felkészül a közelgő új évre.
• **Szeptember 13-án**, szombat éjjel kezdünk a Szlichot nevű bűnbánó imákat mondani, egészen Ros hásanáig. • Ros hásaná, 5786. újeve kedden és szerdán, **szeptember 23-án és 24-én** lesz. Mindnyájan írassunk be az Élet Könyvébe, és legyünk érdemesek eredményekben gazdag, egészséges és biztonságos új évre, amelyben jobb zsidók leszünk, mint eddig voltunk! (NK)

IMAIIDÖK pénteken este: télen 18.00, nyáron 19.30

Sász Chevrá – Vasvári: egész évben **gyertyagyújtás után 10 perccel**

Zsilip, Jósika nyáron: **19.00**; Újbuda: télen: **18.30**, nyáron: **19.00**

Nagy Fuvaros: ősszel és tavasszal **gyertyagyújtáskor**, télen **16.00**, nyáron **19.00**

IMAIIDÖK szombaton és ünnepnapon reggel:

Nagy Fuvaros: **8:00**; Sász Chevrá – Vasvári: **9.15**; Teleki: **10:30**

Óbuda, Újbuda, Budavár, Zsilip, Vörösmarty, Jósika, Keren Or: **10.00**

Budapesti zsinagógák címei:

Sász Chevrá Zsinagóga (VI., Vasvári Pál utca 5.)

Óbudai Zsinagóga (III., Lajos u. 163.)

Újbudai Zsinagóga (XI., Bocskai út 37.)

Budavári Zsinagóga (I., Táncsics M. u. 26.)

Zsilip Központ (XIII., Újpesti rkp. 1.)

Pesti Síbél (VI., Vörösmarty utca 55.)

Ohel Eszter Imaház (VII., Jósika utca 4.)

Keren Or Központ (V., Károly körút 20.)

Teleki téri zsinagóga (VIII., Teleki László tér 22.)

Nagy Fuvaros utcai zsinagóga (VIII., Nagy Fuvaros utca 4.)

Az aktuális heti programunkat lásd részletesen a www.zsido.com oldalon.

Az Egység című folyóirat melléklete.

Kiadja a Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Alapítvány
(1052 Budapest, Károly krt. 20. Telefon: 268-0183, E-mail: info@zsido.com)

A naptárral kapcsolatos gyakorlati kérdéseivel forduljon bizalommal,
levélben vagy telefonon Oberlander Báruch rabbihoz a kiadó címén!

ZSIDÓ NAPTÁR 5785

תשפ"ה

2024. OKTÓBER 5784-85. Elul-Tisri תשפ"ד-תשפ"ה אלול-תשרי						
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
www.zsidoiskola.hu Tel.: 781-4760		Elul 28 1	Elul 29 Gyertyagyújtás: 18.02 2	Tisri 1 Gyertyagyújtás: 19.04 Ros hásáná 1 3	Tisri 2 Gyertyagyújtás: 17.58 Ros hásáná 2 4	Tisri 3 Kimenetele: 19.00 Háázinu Sábát Suvá 5
Tisri 4 A böjt vége: 18.43 Gedáljá böjtje 6	Tisri 5 7	Tisri 6 8	Tisri 7 9	Tisri 8 10	Tisri 9 Gyertyagyújtás: 17.44 11	Tisri 10 Kimenetele: 18.47 Jom kipur 12
Tisri 11 13	Tisri 12 14	Tisri 13 15	Tisri 14 Gyertyagyújtás: 17.35 16	Tisri 15 Gyertyagyújtás: 18.38 Szukkot 1 17	Tisri 16 Gyertyagyújtás: 17.31 Szukkot 2 18	Tisri 17 Kimenetele: 18.34 Félinneps 1 19
Tisri 18 Félinneps 2 20	Tisri 19 Félinneps 3 21	Tisri 20 Félinneps 4 22	Tisri 21 Gyertyagyújtás: 17.22 Hosáná rábá 23	Tisri 22 Gyertyagyújtás: 18.26 Smini áceret 24	Tisri 23 Gyertyagyújtás: 17.19 Szimchát Torá 25	Tisri 24 Kimenetele: 18.23 Brésit 26
Tisri 25 Téli időszámítás kezdeté 27	Tisri 26 28	Tisri 27 29	Tisri 28 30	Tisri 29 31	Mázkir időpont: október 12. és 24. kb. 11 órakor	

2024. NOVEMBER 5785			
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA
Látogasson el Budapest legrégebbi ma is működő ortodox zsinagógáján! VI., Vasvári Pál utca 5.			
Chesván 2 3	Chesván 3 4	Chesván 4 5	Chesván 5 6
Chesván 9 10	Chesván 10 11	Chesván 11 12	Chesván 12 13
Chesván 16 17	Chesván 17 18	Chesván 18 19	Chesván 19 20
Chesván 23 24	Chesván 24 25	Chesván 25 26	Chesván 26 27

2025. JANUÁR 5785. Tévet-Svát תשפ"ה-תשפ"ו שבט-תשפ"ה						
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT
לע"נ ר' יהודה מרדכי ב"ר ברוך ז"ל נויבארט (יארצייט כ"ט שבט)			Tévet 1 Újhold 2 Chánuká 7 1	Tévet 2 Chánuká 8 2	Tévet 3 Gyertyagyújtás: 15.47 3	Tévet 4 Kimenetele: 16.59 Vájigás 4
Tévet 5 5	Tévet 6 6	Tévet 7 7	Tévet 8 8	Tévet 9 9	Tévet 10 A böjt vége: 16.48 Gyertyagyújtás: 15.55 Böjtnap 10	Tévet 11 Kimenetele: 17.06 Vájchi 11
Tévet 12 12	Tévet 13 13	Tévet 14 14	Tévet 15 15	Tévet 16 16	Tévet 17 Gyertyagyújtás: 16.04 17	Tévet 18 Kimenetele: 17.15 Smot 18
Tévet 19 19	Tévet 20 20	Tévet 21 21	Tévet 22 22	Tévet 23 23	Tévet 24 Gyertyagyújtás: 16.14 24	Tévet 25 Kimenetele: 17.24 Váéra 25
Tévet 26 26	Tévet 27 27	Tévet 28 28	Tévet 29 29	Svát 1 Újhold 30	Svát 2 Gyertyagyújtás: 16.25 31	

2025. FEBRUÁR			
VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA
Támogassa munkánkat a jövedelemadó Chábád Lubavics Alapítvány: 19-10-10000000 Egységes Magyarországi Izraelita			
Svát 4 2	Svát 5 3	Svát 6 4	Svát 7 5
Svát 11 9	Svát 12 10	Svát 13 11	Svát 14 12
Svát 18 16	Svát 19 17	Svát 20 18	Svát 21 19
Svát 25 23	Svát 26 24	Svát 27 25	Svát 28 26

5785. tisri - 2024. október-november
Szeptember 28-án, szombat éjjel kezdjük a Szlichot nevű bűnbánó imákat mondani, egészen Ros hásanáig. • A zsidó időszámítás szerint Ros hásanákor teremtette Isten a világot 5785 évvel ezelőtt. Ros hásaná lényege a bűnbánás, ennek elérésére sófárt (koskürtöt) fújunk, és délután tartjuk a Táslich szertartást, amelynek keretében jelképesen a folyóba vetjük vétkünket. • A Ros hásaná (újév) és Jom kipur (engesztelónap) közötti időt tíz bűnbánó napnak nevezzük. • Ezeknek a főünnepnek lényege a megtérés, a magunkba mélyedés, a rossz cselekedetek megbánása és a zsidósághoz való förtelen ragaszkodás megfogadása. • Az imarendben bizonyos betoldások, illetve változások vannak (lásd az imakönyvet). • **Október 12. Jom Kipur** (engesztelónap). Az ünnepet megelőző nap estétől az ünnep kimenetelig 25 óras szigorú böjtot kell tartani, ezért előző nap micvá sokat enni. • Jom Kipurkor tilos fürödni, szépítkezni, bőrcipőt húzni (műanyag vagy vászoncipőt szabad) és házasságot elni, mert a Tóra sanyargatást ír elő. • A Jom kipur imarendet az ünnepi imakönyv, a Máchzor tartalmazza. Ennek lényege a bevezető Kol nidré (péntek este) és a Jizkor, halott szeretteink lelki üdvéért, valamint a Neilá imádság (szombat késő délután). • Már most foglalja le helyét valamelyik zsinagógában! A mi zsinagógánk címe: Budapest VI., Vasvári Pál utca 5. •

Október 17-én kezdődik Szukkot, a sátrak ünnepe, amely kilenc napig tart. • Az első két nap főünnep. A következő öt nap úgynevezett félinneps, majd az utolsó két nap ismét főünnep, mindkettő szigorúan munkaszüneti nap, akárcsak a szombat vagy a Jom kipur. Ezen az ünnepnapokon bizonyos feltételek mellett szabad főzni. • Szukkot ünnepén sátorban, szukkában kell étkezni. Magyarországon a zsinagógák udvarán szoktak sátrat építeni. Szombat kivételével mindennap áldást mondunk a négy jelképes növényre, az etrog, luláv, hádász és arává ünnepi csokrára. Ünnepi csokrot a hitközségeken lehet igényelni. • **Az ünnep utolsó napja Szimchát Torá, a Tóra örömmünnepe.** A zsinagógákban ünnepélyesen körülvisszük a tóratekerceket, ezzel is kifejezve az elszakíthatatlan kapcsolatot a zsidó nép és a Tóra között: mi tartjuk a Tórá, bennünket pedig a Tóra tart meg.

5785. chesván - 2024. november
A zsidó naptár egyetlen hónapja, amelyben - Ros Chodes, újhold napját kivéve - nincs különleges ünnep. • Az újhold imarendet - Hálél, tóraolvasás, Muszáf ima - lásd az imakönyvben. • Ebben a hónapban kihasználhatjuk a szabad időt a zsidóság és a héber nyelv intenzívebb tanulmányozására. Mindenkinek kötelessége megismerni saját népi kultúráját, nyelvét, irodalmát, vallását.

5785. kiszláv - 2024. december
Kiszláv 19-én ünneplik „a chaszidizmus újévét”, annak emlékére, hogy Snéur Zálmán rabbi, a chábád chaszidizmus alapítója, 1798-ban ezen a napon szabadult ki az orosz cár börtönéből, ahol koholt vád alapján fogva tartották. • **December 25-én** este kezdődik a nyolc napig tartó Chánuká, a fény ünnepe. • Az ünnep minden estéjén egy-egy gyertyával többet gyújtunk meg az ablakba kitett gyertyatartóban. • Ez a csodát jelképezi, amely i. e. 165-ben történt, amikor a zsidóságukhoz hűséges kevesek a Makkabeusok vezetésével legyőzték a szíriai görögök hatalmas hadseregét: gátat vetettek az asszimilációnak, amely szellemi és fizikai megsemmisülésükhöz vezetett volna. Az újáavatott Szentélyben csak egy napra elegendő olaj maradt a menóra lángjának meggyújtásához, de ez nyolc napig égett. • A chánukái külön imarendben naponta Hálél (hálaadó imát) mondunk. Ezenkívül a Tizennyolc áldásban és az étkezés utáni áldásban van külön betoldás: az Ál hánisim („A csodákért”) ima.

5785. tévet - 2025. január
Január 1-én este gyújtjuk meg utoljára a chánuká-gyertyát. • **Tévet 10-én** egész napos böjt a Szentély pusztulásának emlékére, mert i. e. 424-ben ezen a napon kezdte meg Nabukodonozor, Babilónia királya, Jeruzsálem ostromát.

Stern, 1872–1949) tervei alapján egy monumentális zsinagógát építettek 1901 őszén. Ennek a zsinagógának jelentős rabbija volt Rosenfeld Májer (1830–1908) korábbi nádudvari rabbi, míg a Kazinczy utcaiban dr. Spira Salamon (1865–1944) hitszónok-rabbi működött. A két fő zsinagóga rabbijai mellett pedig több kiváló tóratudós rabbiülnök is segítette a mindennapok vallási életét.

A miskolci rabbik sorából kiemelkedik a Palóczy utcai zsinagóga, egyben az anyahitközség főrabbi, Austerlitz Sámuel (1870–1939), aki hosszú működése alatt eredményesen dolgozott a hatalmas közösség ifjúságának vallásos nevelésén és a családok orthodox hagyományainak megtartásában. Számos kezdeményezése közül az egyik egyedülálló volt, amikor 1927-ben a hitközség egy szöfvert alkalmazott, aki felkereste a közösség tagjait – ne feledjük, hogy ez idő tájt a városban mintegy tizenegyezer zsidó ember élt –, hogy díjmentesen megvizsgálja a mezüzetket és a tfilineket, s hogy azokon elvégezze a javításokat, ha a szükség megkívánta.¹

A miskolci hitközség vázlatos soraiban is említést kell még tenni arról, hogy 1887–1888 között önálló szefárd, azaz haszid hitközség is volt

A JESIVA-ELŐKÉSZÍTŐ TALMUD-TÓRA 1943/44 TELEN (FORRÁS: YAD VASHEM, BRAYER MOSE JÓVOLTÁBÓL)

a városban, de miután tagjai a helyi zsidó lakosság legszegényebb rétegei közé tartoztak, ezért végül formailag visszaolvadt az anyahitközségbe, jóllehet, saját rabbija volt és külön kóser vágást is tartottak. A miskolci haszidok híres rabbija volt Gottlieb Chájim Mordecháj Jákov (1878–1936), kinek tóratanításait irányzattól függetlenül kedvelték.²

Austerlitz rabbi: a jesiva megalapítója

Miután a pápai és pozsonyi jesiva egyik kiválóságát, Spitzer Sámuel (1871–1934) főrabbit 1910-ben Hamburgba választották meg – a szintén magyar származású, korábban óbudai rabbi, Hirsch Márkus (1833–1909) örökébe –, a miskolci főrabbiszék évekre üresen maradt. Az előjáróság hosszú időn át vajúdott, hogy ki lenne megfelelő ennek a hatalmas – és méretéből adódóan, a vallásosság szempontjából nem homogén – közösség szellemi vezetésére, mire végül a választás egyhangúlag Austerlitz Sámuel somorjai kerületi főrabbihoz esett.³

Az 1914-es tél végén Austerlitz rabbit nagy ünnepség keretében iktatták be az új – egyben végső – állomásán. A beiktatást érdekes módon a Kazinczy utcai zsinagógában tartották – ahol elsősorban Spira hitszónok-rabbi működött –, nem pedig a Palóczy utcai zsinagógában, ahová a közösség konzervatívabb tagjai jártak, s mely egyébiránt Austerlitz rabbinak is a mindennapos működési helye lett.

„Nem vagyok rabbi családból való, de magammal hoztam családomból a zsidó vallás iránti rajongó szeretetet és örülök, hogy ennek szentelhettem az

életemet⁴ – mondta Austerlitz rabbi a bécsi családjáról, mely a vallásosság útján nevelte – elődjéhez hasonlóan, szintén a pozsonyi jesiva kiválósága volt.

Austerlitz rabbi egyik első miskolci feladata volt, hogy – a Chátám Szófer szellemiségében – saját jesivát szervezzen, melyet a hitközség anyagilag is támogatott.⁵ Ez a kezdetben kis jesiva mintegy másfél évtized alatt országos jelentőségre tett szert.

Trianon hatása a jesivákra

A 20. század elején a fővárosi orthodoxia példaértékű intézményrendszert épített ki a luxus szintű rituális fürdőtől kezdve a pompás Kazinczy utcai zsinagógán át a korszerű Bíró Dániel Kórházig. A zsidóság minden létesítménye megtalálható volt Budapesten, kivéve a jesivát, ugyanis arról Reich Jákov Koppel (1838–1929), az orthodoxia emblemikus főrabbija úgy vélte, hogy annak létesítése nem egyeztethető össze a pesti metropolita élettel. Így a legtöbb jesiva vidéki kisvárosokban működött szerte az országban, Sátoraljaújhelytől Sopronig, a hagyományos orthodoxia Talmud-főiskolájának fellegvára pedig Pozsonyban volt, ahol az alapító, *Chátám Szófer* (Schreiber Mose, 1762–1839) szellemiségében tanították a böchereket.

Kevesen gondolnák, de az 1920-as trianoni döntés komoly hatással volt a hazai orthodoxia addig bevett vallási gyakorlatára is. Pozsonyt a Felvidékkel együtt szintén elcsatolták Magyarországtól, s így külföldre került az ország legfontosabb jesivája. Jóllehet, a szellemi tőke egy jelentős része hazánkban maradt – ideértve a „nagy triót”, a bűdszentmihályi, mádi és váci rabbikat is –, azonban a pozsonyi jesiva elvétele óriási érvágást jelentett, hiszen a határátlépés igazán nehéz feladattá vált, s böcherek százai szakadtak el az egyik legfontosabb vallási főiskolától, ahol a magyarországi rabbik nagy része a rabbi-képzésüket szereztek. 1920 őszén alig száz böcher kezdte meg tanulmányait a pozsonyi jesiván,⁶ mely létszám az előző évtizedeknek mintegy harmadát jelentette.

A pozsonyi jesiva „elvesztését” orvosolni kellett, az orthodoxia „százasa” bizottsága 1921 nyarán tartotta Budapesten a háború utáni első közgyűlését, amin a miskolciakat Austerlitz rabbi képviselte. A találkozó talán legfontosabb témája a pozsonyi jesiva elhelyezése volt, ám az erről való döntéshozatalt őszre halasztották, mikorra egy országos nagygyűlést tűztek ki célul.⁷

A központi, pozsonyi jesiva áthelyezésére többféle alternatíva is szóba került, de végül is a pótlására – kimondva és kimondatlanul – a miskolci jesiva bővítését határozták el.

Támogatás több szinten

A helyi „Machzike Hadosz” vezetése alatt álló négyosztályú Talmud-Tórájának legfelső osztálya a tulajdonképpeni jesiva előkészítő volt, s tanulóit a szemeszterek végén Austerlitz főrabbi a dájának közreműködésével hallgatta ki.⁸ Austerlitz főrabbi jobb keze a korábbi diósgyőri rabbi, Neufeld Simon (1877–1944) rabbiülnök volt, aki hozzá hasonlóan szintén a pozsonyi *Sévet Szófer* (Schreiber Szimchá Bunem, 1842–1906) tanítványa volt.

NEUFELD SIMON RABBIÜLNÖK (FORRÁS: GENI.COM)

A jesivát elsősorban a hitközség tartotta el, azonban számos nemes lelkű támogatója is akadt, akik közül érdemes megemlíteni Katz József középiskolai hitoktatót, aki a magyarra fordított *Misnájosz* (Miskolc, 1926) könyvének bizonyos százalékát Austerlitz főrabbi jesivája menzájának – és a *numerus clausus* miatt külföldre

kényszerült egyetemi hallgatók – segítségével ajánlotta fel.⁹

Azt pedig, hogy Austerlitz rabbi és jesivája a hazai orthodoxia széleskörű támogatását élvezte, ékesen bizonyítja például, hogy kisebbik leánya, „Tildus”, azaz Matild (Merla Dvora, 1903–1968) a budapesti orthodox főrabbi, Reich Jákov Koppel egyik unokájával, Reich Izidor (Jechezkiél, 1893–1988) boskovitzai rabbival kötött házasságot. Az 1926-os nyári *chászénén* az esketést a budapesti, bátorkeszi és lendvai rabbik végezték Hartmann Dávid (1870–1929) – a pesti – Kazinczy utcai főkantor közreműködésével, s a jeles eseményen jelen volt Frankl Adolf (1859–1936) az Országos Orthodox Iroda elnöke, óbudaui Freudiger Ábrahám (1868–1939) a budapesti orthodox hitközség elnöke, s az akkori ortodox világ számos vezető embere.¹⁰

„Nyugodtan a Tóra térdein”

Jóllehet, országszerte több remek jesiva is működött, azok elhelyezése roppant szegényes volt. A jesiva legtöbbször nem jelentett többet, mint egy rosszul megvilágított helyiséget, minek összes bútorzatát néhány pad, asztal és könyvekkel teli polc jelentette. A diákok magánházakban kaptak elhelyezést, persze ecsetelni sem szükséges, hogy milyen szerény, sokszor pedig sanyarú körülmények között; a fekhelyet legtöbbször szalmazsák jelentette. Csupán a legnagyobb jesivákban – ám azok közül sem mindben – volt menza, egyébként pedig a böcherek „napokat ettek”, azaz a közösség egy-egy vallásos tagjánál étkezhettek ingyen vagy jelképes összegért, naponta egyszer. A jesivák diákjai tehát igen mostoha életkörülményeket vettek magukra, hogy a Tórát a legjámborabb és legbölcsebb rabbiktól tanulhassák meg.

Jóllehet, a böcherek Miskolcon is vállalták a nem éppen fejedelmi körülményeket, a hitközség főrabbijának kezdeményezésére, a nemes gondolkodású előljáróság, és elsősorban Feldmann Mór (1875–1944) elnök és Mandula Mór (1867–1944) fanagykereskedő kultuszelnök is magáévá

tette a gondolatot, hogy egy minden igényt kielégítő, modern jesivát alapítsanak a városban.

A remek intézmény 1927 elején került a szélesebb nyilvánosság elé, amikor a hitközség előző évben felavatott új polgári leányiskolájáról (ahol a későbbiekben a Miskolci Izraelita Tanítóképző Intézet is helyet kapott) számoltak be a *Mult és Jövő* hasábjain, s a közösség elnökét, Feldmannnt a készülő jesiváról is megkérdezték:

„Feldmann Mór elnök arca sugárzik az örömtől, hogy erről a kedvenc intézményéről esik szó. – Azt hiszem, páratlan lesz a maga nemében. Egészen modern diákkotthon

talmudisták részére. Diákkotthon, szép hálókkal, ebédlővel, mosdóval, fürdővel, könyvtárral, úgyhogy a jesiva fia nyugodtan ülhesse »a Tóra térdein«.¹¹

Modern jesivaépület

A páratlan épületet a Palóczy utca 2. szám alatt építették fel, közvetlenül a nagyzsinaagóga mellett. Az avatást pedig 1929. június 16-án, a tóraadás ünnepeinek másnapján tartották.

A monumentális jesiva tanháza a hitközség elnöke, Feldmann, aki polgári szakmáját tekintve építész-mérnök volt, maga tervezte, mégpedig térítés nélkül, mely önzetlenségével legalább 20 ezer pengőt takarított meg a közösség részére. Mandula Mór maga is ékesen hozzájárult a jesivához, ő 4500 pengő értékben téglát és más építőanyagokat adományozott, a közösség részéről pedig további, majd 15 ezer pengő pénz- és anyagi felajánlás érkezett.¹²

A ma már sajnos nem létező, egykor fantasztikus jesiva épületét – mely bármely, akkor korszerű egyetem kampuszának elment volna – a *Szombati Értesítő* beszámolójából ismerhetjük meg:

„Az épület külseje is jó benyomást tesz a szemlélőre, de sokkal jobb benyomást nyerhetünk belsejének megtekintésével. A szép világos hall, amely első nézésre áttekinthetővé teszi az egész épület praktikus elosztását és észlelhetővé teszi a céltudatosan kidolgozott építészeti technika nyomait. Három világos, szép, nagy terem képezi a hálószobákat, ahol szépen sorakoznak fel egymás mellett a fehérre festett vaságyak, puha lószőr-matracokkal és az ágyak közötti szekrények a ruhaneműk számára. A hálóterem mellett van a minden higiéniaának megfelelő külön mosdószoba 6 nagy finom porcelán mosdótállal. Az emeleten a tágas, világos előadóterem kényelmes támlás padjaival bármely főiskola előadótermének felelne meg. Azon- kívül van könyvtárszoba, tanácsterem, elkülönítő, étterem, éléskamra, fürdőszoba, gondnoki lakás, konyha stb. [...]”¹³

A háromemeletes épület legalsó szintjén volt az étterem, középen a hálórészleg, legfelül pedig a könyvtárral felszerelt előadó- és imaterem. Feldmann Mór az alábbi gondolatokkal adta át az intézményt használatra:

„Legyen ezen épület a szent Tannak alapos tanulóhelye, legyen a világosság árasztója, a béke és emberszeretet hirdető helye s örök jelképe annak, hogy a zsidó szív és önfeláldozás, a zsidó áldozatkészség megteremtője minden oly munkának, amely az igazi emberszeretet és zsidó kultúra évezredes tanításának hajlékot ad. Már az őskorszakban Sém és Éver bészámídrást tartott fenn, a zsidóság fénykorában a jesivákat fejlesztették s száműzetésünkben egyedül a jesiva tanházak nyújtottak vigaszt a csüggedőknek. Legyen ez a jövőben is így: merítsünk megnyugvást a Tóra és a Talmud tanházaiból!”¹⁴

Sajnos a mesteri miskolci jesivát magával sodorta a vészidőszak, s tanulóinak javát is elpusztították, azonban a túlélők és leszármazottjaik ma is őrzik az ott megszerzett vallásosságot és a Tóra szeretetét.

A jesivával egyetemben Austerlitz rabbi emlékét is megtartották, jorcájtjáról hosszú ideig megemlékeztek például a Vasvári Pál utcai zsinagógában is, Klein Vilmosnak (1900–1986) köszönhetően, aki egykoron a miskolci hitközség előljárója volt, s így jól ismerte a rabbit.¹⁵

A MISKOLCI JESIVA

¹ „Hirek – A miskolci orth. izr. anyahitközség”, *Egyenlőség*, 1928. 48. évf. 9. szám, 20. old.; ² A miskolci hitközségről bővebben: Cseh Viktor, *Zsidó Örökség – Vidéki zsidó hitközségek Magyarországon*. Budapest: Mazsike, 2021. 165–174. old.; ³ „Hirek – Rabbiválasztás Miskolcon.”, *Miskolci Napló*, 1913. 294. szám, 3. old.; ⁴ „Szeretet és béke. Az új zsidó főrabbi beiktatása.”, *Miskolci Napló*, 1914. 14. évf. 34. szám, 2. old.; ⁵ „Az izr. hitközség közgyűlése”, *Miskolci Napló*, 1914. 14. évf. 268. szám, 2. old.; ⁶ „Hirek – Magnyilt a pozsonyi jesiva.”, *Egyenlőség*, 1920. 39. évf. 47. szám, 11. old.; ⁷ „Hirek – Az orthodox izr. hitfelekezet”, *Reggeli Hírlap*, 1921. 30. évf. 148. szám, 9. old.; ⁸ „Hirek – A miskolci »Machzike Hadosz«”, *Zsidó Ujság*, 1928. 4. évf. 13–14. szám, 15. old.; ⁹ „Hirek – Magyarra fordított Misnájosz.”, *Egyenlőség*, 1926. 45. évf. 17. szám, 19. old.; ¹⁰ „Hirek – Két papi család násza.”, *Egyenlőség*, 1926. 45. évf. 26. szám, 15. old.; ¹¹ „Hogyan épült pászkalisztból egy nagy zsidó iskola?”, *Mult és Jövő*, 1927. 17. évf. 1. szám, 35. old.; ¹² „Hirek az orthodoxiából – A miskolci új jesiva-tanház felavatása.”, *Egyenlőség*, 1929. 49. évf. 40. szám, 15. old.; ¹³ „Hirek – A miskolci Jesiváról”, *Szombati Értesítő*, 1929. 3. évf. 146. szám, 2. old.; ¹⁴ Lásd: 12. jegyzet; ¹⁵ „Austerlitz Sámuel zcl. főrabbi Jahrzeitja”, *Új Élet*, 1982. 37. évf. 18. szám, 3. old.

Zsidó oktatás másképp

Hol és hogyan tanulhatnak a zsidóságról azok a gyerekek, akik nem zsidó iskolába járnak?

A LELKI NÖVEKEDÉST a szeretet ösztönzi

JUHÁSZ VALI interjúja

Az EMIH ifúsági szervezetei a kamaszoknak szóló CTeen és a kisebbeknek szervezett CKids programjai, a táborok, sábbátonok, közös tanulások kapcsán felmerül a kérdés, hogy miként lehet a Z-generáció érdeklődését felkelteni valami iránt, ami annyira ősi, mint a zsidó vallás. Hogyan lehet őket bekapcsolni a zsidó közösség vérkeringésébe, hogy megismerjék és értékeljék a zsidóság évezredes tradícióit? Erről beszélgettünk Tzemmy Bassmannel a CTeen és Chaya Greenberggel, a CKids vezetőjével.

– Mennyire fogékonyak a mostani, Z-generációs fiatalok a zsidóságra, a vallási programokra?

Tz. B.: Úgy látjuk, hogy a zsidók különösen elfogadóak, sokan keresnek iskolán kívüli közösséget is, mert vágyanak azokra a zsidó hagyományokra, amelyek a szüleiknek, nagyszüleiknek, dédszüleiknek is megvoltak, és ez sokat jelent nekik. Ezzel párhuzamosan kínálunk nekik életvezetési útmutatókat és életértékeket, amelyben bővelkedik a Tóra és a micvák is. Ez pedig hihetetlen mennyiségű összetartozás-érzést jelent az életükben, amire mindenki vágyik.

– Használjátok ehhez a számukra annyira fontos platformokat, eszközöket is?

Ch. G.: Keményen dolgozunk, hogy kapcsolatot teremtsünk az itt élő

emberekkel, és hála Istennek, sok érdeklődőt találunk. A lubavicsi Rebbe azon a véleményen volt, hogy Isten világában minden eszközt fel kell használnunk, hogy őt szolgáljuk és a világot jobbá tegyük. Ez vonatkozik a közösségi médiára és más platformokra is, természetesen amennyiben a zsidó törvények keretein belül maradnak. Úgy látom, hogy a gyerekeket kifejezetten lenyűgözi az, ahogyan a judaizmus kezeli a modern kori problémákat. Meglepődnek azon, hogy a judaizmusnak van véleménye bizonyos kérdésekről, hiszen ezt korábban soha nem mondták nekik. Csodálkoznak azon, hogy a judaizmus milyen világos egy-egy adott kérdésben, különösen azért, mert a mai modern konvencionális bölcsesség néha zavart kelt és ezért kételkedővé teheti az embert.

– A CTeen táborok, összejövetelek nagyon népszerűek a fiatalok körében. Hogy viszonyulnak ehhez a szülők?

Tz. B.: A programunk főként középiskolás korú zsidó diákoknak szól. Néha eljutunk a szülőkhöz is, tehát a CTeen mellett létezik a CParents is.

Ch. G.: Programjaink nyilvánvalóan gyerekeknek szólnak, de sok olyan programunk van, melyek a szülőket is arra ösztönzik, hogy csatlakozzanak gyermekeikhez, mint például a különféle nyílt napok, ünnepi programok stb.

– Vannak-e speciálisan csak fiúknak és/vagy csak lányoknak szervezett programok?

Tz. B.: A legtöbb programunk zsidó fiúknak és lányoknak egyaránt szól. Természetesen szervezünk speciálisan lányos és fiús estéket, programokat, de a legtöbb programunk ugyanúgy mindkét nemnek szól.

Ch. G.: A CKids két, egyidejűleg létező divízióként működik, van egy a fiúknak és egy a lányoknak. Összességében mind a fiúknak, mind a lányoknak döntő szerepük van abban, hogy ez a világ Isten otthonává váljon. Ezért a CKids-nek mind a fiúk, mind a lányok számára egyaránt van ajánlata. A bár és bát micva esetében, amikor a fiúk és a lányok eltérően készülnek fel zsidó férfiként vagy nőként, a CKids külön bár micva klubot kínál a fiúknak és bát micva klubot a lányoknak.

– Mik a legnépszerűbb programjaitok?

Tz. B.: Nehéz megmondani, hogy mely eseményeink a legnépszerűbbek. Mindenki eldöntheti, melyeken vesz részt. Vannak vasárnapi programjaink, amikor sétálunk a városban, megnézzük zsinagógákat, eszünk egy kis kóser ételt, remekül szórakozunk. Vannak azonban a CTeen közösség számára kiemelt események, mint pl. a sábatonok vagy olyan lehetőségek, amelyekben különböző európai városokat látogatnak meg. Ezekon több száz zsidó tizenévesrel találkozunk és töltenek együtt egy hétvégét, mint például idén decemberben megyünk Berlinbe, ahol 400 zsidó fiatalal töltjük együtt a sábeszt, körbenézünk a városban, énekelünk, kósert eszünk, tanulunk, szocializálódunk ezen a csodálatos hétvégén. Ez a program minden évben van. Később a tanév során lesz ismét egy New York-i út, ahol közel 3000 tinédzserrel találkozhatunk – ezek a kiemelt eseményeink.

Ch. G.: Nem vagyok benne biztos, hogy létezik egy konkrét válasz erre a kérdésre, mivel minden programunkban vannak gyerekek, akik kifejezetten azt a részt szeretik a legjobban. Érdeemes kipróbálni a programjainkat és úgy eldönteni, hogy melyik lesz a kedvenc.

– A CKidsnek a Zsilip Központban van az „otthona”, de úgy tudom, készül egy

CTeen központ is. Hogy áll ennek a felújítása? Milyen programokra számíthatunk ott?

Tz. B.: A CTeen központ felújítása az utolsó felvonásához közeledik, szeptember 22-én lesz egy nagyszabású megnyitónk. Különböző tevékenységeknek adunk helyet: lesz egy elképesztő játékszobánk, egy zsidó könyvtárunk, ahol tanulni lehet, elkészíteni a házi feladatot és szeret-

nénk egy konyhát is. Néhány már meglévő programunkat is szeretnénk odaköltöztetni és olyan programokat is hozzácsatolni, amelyek a CTeen-ben eddig még nem voltak.

– Ha valaki csatlakozik a CTeenhez, kell számítani valamilyen rendszeres, pl. hetenkénti foglalkozásra?

Tz. B.: Mivel a programjaink nem mindig a hét ugyanazon napján vannak (akadnak vasárnapi vagy hétköznapi programok), így nincsenek elvárások a fiatalokkal szemben, hogy mindenkor részt vegyenek, hiszen a diákoknak sok tennivalójuk van. A közösségünkben barátokat találnak és annyi eseményen vesznek részt, amennyin tudnak.

– A mai divat, a social media nyomása szinte folyamatosan szembe megy a zsidó értékekkel. Nem „trendi” az illendő öltözködés vagy éppen a szombati

„kijelentkezés”. Hogyan segítetek mégis a fiataloknak abban, hogy a zsidó élet „menő” oldalát meglássák?

Tz. B.: Természetesen megmutatjuk nekik a zsidó gyakorlatokat és a tóratanutást, de az fontos, hogy minden zsidó fiatal felfedezze és megtalálja a saját helyét a közösségünkben és nem szeretnénk előírni nekik semmit, csak megpróbáljuk őket tanítani és inspirálni.

– Mennyire vallásosak a programjaitok? Hogy tudnak ezekhez kapcsolódni azok, akik nem vallásosak, vagy éppen még csak most fedezik fel a zsidó gyökereiket?

Ch. G.: Programjaink azoknak a zsidó gyerekeknek szólnak, akik szeretnék megismerni zsidó örökségüket, hogy megtanulják megérteni és értékelni azt. Ezért nálunk minden gyerek otthon érzi magát, függetlenül az előzetes zsidó ismereteitől, hiszen mindent az ő szintjükhez igazítunk. Fontos számunkra az őszinteség, úgy tanítjuk a dolgokat, ahogy vannak és úgy érezzük, hogy ezt nagyon értékelik.

– Hogy juttok el a fiatalokhoz, illetve ők hogy kerülnek el hozzátok?

Ch. G.: A közösségi médián, valamint a személyes interakciókon keresztül.

– Milyen követelmények vannak a fiatalok felé? Elvárás-e, hogy szombatot tartsanak, kipát viseljenek, tfilint rakjanak, cniut módon öltözzenek stb.? Egyáltalán, cél, hogy a fiatalok vallásos életet kezdjenek élni?

Ch. G.: Programjaink célja a tanítás és a zsidó örökséggel való kapcsolat felkeltése. Mindenkit arra ösztönöznek, hogy az Istennel való kapcsolata erősebb legyen. Az ember lelki növekedését szeretettel, személyes meggyőződéssel és örömmel kell ösztönözni, nem pedig félelemmel és kényszerrel.

Egyszer egy nem chászid ember megjelent a Rebbénél egy magánkihallgatáson. Olyannyira elbűvölte a Rebbe, hogy felkiáltott: „Rebbe, attól félek, chászid leszek!” Mire a Rebbe azonnal azt válaszolta: „Miért lennél chászid félelemből? Inkább legyél szeretetből!”

Zsidó oktatás másképp

Fontos, hogy érezzék azt, hogy rájuk koncentrálnak

JUHÁSZ VALI interjúja

Több, mint egy évtizede vezették be az iskolákban a választható hit- és erkölcsstan oktatást. Ennek hatására indult el 11 évvel ezelőtt az EMIH hittantanári képzése, aminek köszönhetően a zsidó hittanoktatás is elérhető számos oktatási intézményben a fővárosban és több vidéki helyszínen. Szilánk Zsuzsával, az EMIH oktatásért felelős vezetőjével beszélgettünk a tapasztalatokról.

– Ez a 11 év már megér némi összefoglalást. Nagyságrendileg mennyi gyerek hány iskolában részesül vagy részesült EMIH-es hittan oktatásban?

– Budapesten 30, az agglomerációban 3-4 iskolában, illetve Miskolcon és Debrecenben tartunk hitoktatást. Ezalatt a 11 év alatt több száz gyerek megfordult a hittanoktatási rendszerünkben és nagy sikerként éljük meg, hogy sokan vannak, akik a lassan 10 éve megnyílt Maimonidész Gimnáziumban folytatták velünk a munkát. Fontos, hogy azok a gyerekek, akik bármely ponton bekapcsolódnak az EMIH oktatási rendszerébe, érzékelik, hogy egy életre szóló és nem csak az iskolapadokhoz rögzített nevelési programban vehetnek részt. Ezt nagyban könnyíti a rengeteg iskolán kívüli programunk is, amelyek csatlakoznak a CKids-hez és a CTeen-hez is. Több alkalommal a szülőket is bevonjuk a különböző programjainkba, így lesz kerek a történet.

– *Közösséget is épít ezek szerint a hittanoktatás?*

– Igen, minden évben két alkalommal szervezünk hittanos találkozót, ahol a gyerekekkel, a szülőkkkel és a

hitoktatókkal kiegészülve tartunk egy összefoglalót, illetve egy ismerkedést. Így láthatóvá és érezhetővé válik, hogy ugyan külön járunk hozzájuk és minden iskolában külön hitoktató és külön gyerekcsapat van, de ez mégiscsak egy közösség, amelynek tagjai, bár általában térben távolabb vannak egymástól, ilyenkor tudnak egymással találkozni.

– *Mik a tanáraitok tapasztalatai, hogyan lehet beilleszteni a világi oktatásba a hittanoktatást?*

– Alapvetően a hitoktatást szeretnénk megtartani egy unikális részenként a gyerekek életében. Minden héten egyszer van alkalmunk meglátogatni azokat az állami iskolákban lévő gyerekeket, akik az EMIH által kínált hitoktatásban szeretnének részt venni. Nagyon fontos, hogy érezzék azt, hogy rájuk koncentrálnak és mindenféle vallási, világi zsidósággal kapcsolatos kérdést fel tudnak vetni és ezekre választ is kapnak a hitoktatóinktól, akik megpróbálnak a legnagyobb spektrumban – még ha ilyen kevés óraszámú is – a legtöbb tudást átadni a gyerekeknek. Kiváló, általában az USA-ban beve-

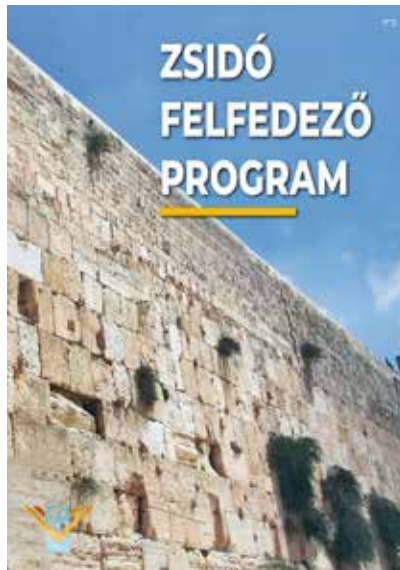
zetett tankönyveket fordítunk le, amelyek kifejezetten a nem vallásos családi háttérből érkező zsidó gyerekeknek számára készülnek. Ezek nagyon izgalmas szemüvegen keresztül mutatják be a zsidóságot. Ezeket használjuk a nyolc év alatt, a korosztályban éppen odaillővel dolgozva. Az első időszakban mesélős-mondókás-éneklős-rajzos-kézműves foglalkozásokat tartunk, hiszen írni-olvasni a nagyon kicsik még nem tudnak. Ahogy növekednek és tágul az elméjük, egyre nagyobb és mélyebb tudást tudunk nekik megmutatni. Így választjuk ki a tankönyveinket, amelyeknek anyaga egészen mély, filozofikus eszmefuttatást is el tud érni a gyerekeknél. Nyilván ez függ a gyerek érdeklődési körétől is. Van, aki a fizika iránt érdeklődik jobban, akkor neki megpróbáljuk olyan aspektusból bemutatni a vallási részeket. Ilyenkor tulajdonképpen tudunk kicsit csatlakozni a világi oktatáshoz is. Képesek vagyunk tehát teljesen egyénre szabni az általában kiscsoportos oktatást. Sok esetben egyetlen gyerekhez megy ki a hitoktató, ilyenkor teljes a személyes figyelem.

– Milyen segítséget kapnak a hitoktatók?

– A hitoktatói képzéseink folyamatosak, hiszen elengedhetetlen, hogy felkészült oktatókkal dolgozzunk a csapatunkban. Olyanokkal, akik több nyelven beszélnek, igény szerint héber nyelvet is tanítanak, leginkább azokat az alapokat, amelyek a zsidó valláshoz kapcsolódóan szükségesek.

– Akár a közismereti tananyaghoz is tudnak kapcsolódni a hittan anyagával?

– Ha a gyerekek a történelem- vagy irodalomórán, a bibliai ismeretekkel az általános műveltség részeként foglalkoznak és vannak ilyen

jellegű kérdéseik, akkor természetesen azokra tudunk reagálni: abban az időszakban mi történt a zsidó történelemben. Vagy például a második világháború vagy akár Izrael Állam alapítása kapcsán a gyerek érdeklődéséhez mérten, ha bármilyen kérdése felmerül a világi órákon elhangzottakkal kapcsolatban zsidó témát érintően (kevés olyan van, ami ne érintene) tórai vagy bibliai történetekkel kapcsolatban, akkor az oktatóink tudnak ezzel kapcsolatban segítséget nyújtani vagy utat mutatni. Olykor akadnak nagyon komoly vallási és háláchikus kérdések, ilyenkor az EMIH rabbijai is szívesen segítenek.

TANKÖNYV A HITOKTATÁSHOZ

Interaktív héber- oktatás bárholnan

BEMUTATKOZIK A ZEHUD ISKOLA

Zsidó
oktatás
másképp

STEINER ZSÓFIA *interjúja*

Tal Bassali az olaszországi Velencében él családjával. Saját munkája mellett hét évvel ezelőtt elindított egy online iskolát, ahol a diaszpóra kis közösségeiben élő zsidó gyerekeknek tanítanak héber nyelvet – és még ennél sokkal többet. Az online Zehud iskoláról, a zsidó alkalmazkodóképességről és az oktatás fontosságáról beszélgettünk vele.

– Nagyon nehéz elképzelni egy nemzetközi online iskola működését. Bevezetne minket abba, hogyan zajlik a felvételi, hogyan kerül be egy gyerek az iskolába? Mi történne, ha holnap azt mondanám, szeretném a gyerekeket a Zehud iskolába járattatni?

– Először találkozónánk, hogy jobban megismerjük egymást. Ha úgy tűnik, hogy az iskola megfelel a családnak, akkor elküldjük a beiratkozási űrlapot, amit kitöltve vissza kell küldeni. Van egy regisztrációs díj, amit be kell fi-

zetni. Ezután időpontot egyeztetünk a gyermek felmérésére, hogy meghatározzuk, melyik csoportba tartozik. A csoportokban aztán közösen dolgozzunk ki egy optimális menetrendet, ami mindenkinek megfelel. Az iskola szeptember 1-jén kezdődik, és június végén ér véget. Természetesen a zsidó ünnepeken szünetet tartunk, és van egy kététhetes téli szünet is. A csoportokban soha nincs több tíz főnél. Általában 6-7 gyermek van egy csoportban. A jelentkezés folyamatos, bármikor lehet csatlakozni.

– Hogyan tudják megszervezni a különböző időzónákban élő gyerekek tanítását?

– Európai középítő szerint tartjuk az órákat, így minden gyerek ugyanabban az időpontban van jelen. Ezek az órák ún. szinkronizált órák, tehát mindenki valós időben vesz részt a tanításon, nem felvételt néznek, hanem élő órán vesznek részt az otthonukból.

– Hogyan lehet a különböző nyelveken beszélő gyerekek tanítását megoldani közös nyelv nélkül?

– Egy úgynevezett immerziós módszert alkalmazunk, amely során hébert tanítunk idegen nyelvként, közvetítő nyelv nélkül. Az órák nagyon vizuálisak és interaktívak, így a gyerekek gyorsan megértik az anyagot, még akkor is, ha kezdetben nem beszélnek héberül semennyire. Minden szinten tanítunk: az 5-6 évesektől egészen a 16 évesekig vannak tanítványaink. Különböző programokat használunk az idősebb és fiatalabb gyerekek számára, a szintet mindig a gyermek képességeihez igazítjuk.

– Saját oktatási programot használnak?

– A legjobb digitális tananyagokat használjuk, ami a zsidó oktatási piacon csak elérhető. A programhoz munkafüzetek és olvasókönyvek is tartoznak, amiket a család akár közösen is feldolgozhat.

– Mennyi elfoglaltságot jelent az oktatás? Van házi feladat is?

– Heti kétszer vannak az órák, amik egyenként 50 percesek. Házi feladat nincs, nagyon szervezeten dolgozunk, mert tisztában vagyunk vele, hogy a fiatal családok elfoglaltak és nem segít, ha mi is hozzáadunk a káoszhoz. Google Classroomot használunk a szülőkkel való kommunikációra, ezen keresztül minden óra után összefoglalót küldünk arról, mit tanultunk. Ebben időnként van például egy videó, egy zene, amit meg lehet hallgatni, esetleg egy mese vagy egy játék, de semmi nem történik, ha nem foglalkoznak vele. Persze a nyelvtanulásnál mindig hasznos, ha az ember folyamatosan foglalkozik vele. Van, aki megbeszéli a gyerekével a tanultakat és van, aki nem, de ha akarják, így be tudják vinni a tananyagot a mindennapokba.

– Milyen életkorúak és milyen tudásszinttel rendelkeznek a gyerekek, amikor csatlakoznak?

– A legtöbb diákunk általános iskolás korú. Az ideális kor a kezdéshez az öt év. Ekkor még nem tanulnak kifejezetten olvasni és írni, de megtanulnak nagyon alapvető dolgokat. A számokat, betűket, napokat és alapvető kifejezéseket, ami később megkönnyíti az olvasást és írást.

– Kik azok a családok, akik csatlakoznak? Nyilván mindenkinek saját története van, de létezik egy tipikus Zehud család?

– Nincs tipikus család. Tavaly 17 különböző országból közel 100 diákunk volt és folyamatosan gyarapodunk. Tavaly végeztünk is egy felmérést, amiből kiderült, hogy nagyon vegyes a közösségünk, mindenféle család jár hozzánk. Ami közös bennük, hogy felismerik a héber nyelv

fontosságát a zsidó oktatásban. Mind olyan lehetőséget keresnek, ami valamiért nem érhető el a lakóhelyükön, például mert messze élnek a zsidó központoktól, nagyon kicsi a közösségük, vagy nincs a gyerek szintjének megfelelő oktatási lehetőség. Az internet kötetlensége sok olyan lehetőséget kínál, amit érdemes kihasználni – például azt, hogy megkereshetjük a létező legjobb tanárokat, akik taníthatják a gyerekeket.

– Milyenek a Zehud tanárok, ha már szóba kerültek?

– Minden tanárunk anyanyelvi tanár és hivatásos pedagógus. Sokéves tapasztalattal rendelkeznek, és alaposan képzettek a programjaink használatában. Van valami, ami kezdetektől fontos kritérium volt a tanáraink kiválasztásakor. Ez az, hogy mindenki, még az Izraelben élők is olyanok legyenek, akik korábban legalább két évet eltöltöttek diaszpóra közösségekben. Nem taníthat az iskolában olyan, aki nem élt a diaszpórában és nem tudja, mit jelent ott élni. Az izraeliek sokszor szeretik azt mondani, hogy „gyerünk, alijázatok”, de az élet nem így működik és ezt a tanárainknak értenie kell. Tiszteletben kell tartani az európai zsidóság gyökereit, a közösségeket, ahol évszázadok, vagy akár egy évezrede folyamatosan élnek zsidók és nagy részük van a zsidó kultúra alakításában. A tanáraink egy része Izraelben él, de ők is éltek és dolgoztak korábban a diaszpórában. Van, aki küldöttként, van, aki tanárként, de mind éltek ott. Ez szerintem elengedhetetlen.

– A családok között is kialakul egy kapcsolat? Épül egy nemzetközi Zehud közösség?

– Igen, abszolút. Idén azt tervezzük, tartunk egy közös sábátot is. Az emberek találkoznak, elutaznak egymáshoz, eltöltötenek egy sábátot együtt, és a gyerekek kapcsolatai az iskolán kívül is fennmaradnak. Ez egy gyönyörű dolog. Volt egy gyerekünk, aki Nigériából csatlakozott – ez nem jellemző, a gyerekek döntő többsége európai, ők egy katonacsalád, akik sokat költöztek. Amikor Angliába költöztek, akkor felkeresték azt a zehudos osztálytársát, aki Oxfordban élt. Ez fantasztikus, nem igaz? Ezt is jelenti a Zehud, hogy egy nagyobb kapcsolatrendszere van az embernek a zsidó világban. Vannak francia, holland, angol, olasz, spanyol diákjaink.

– Hogy vették az emberek az online iskola ötletét? A Zehud már jóval azelőtt online oktatott, amikor még semmit sem tudtunk erről.

– Rengetegen szkeptikusak voltak először, aztán jött a Covid, és mindenkinek online kellett oktatni. De mivel mi már előtte is online oktatással foglalkoztunk, így nem ért minket meglepetésként és messze mindenki előtt jártunk. Kezdetektől az interaktív, vizuális oktatásra összpontosítottunk, nem frontális oktatást végzünk.

– Miközben Izrael háborúban áll, a diaszpórának is meg kell vívnia a maga csatáit a föltámadó antiszemitizmussal. Van ennek hatása az oktatásra?

Mi az a Zehud Iskola?

Zehud

Jewish Online School

A Zehud iskola egy nemzetközi online zsidó iskola, amely a diaszpórában élő zsidó gyermekek számára biztosít zsidó oktatást. Különlegessége, hogy héber nyelven tanítanak, és az oktatás teljes

mértékben online zajlik, ami lehetővé teszi, hogy a világ különböző országaiból származó diákok csatlakozzanak. Az iskola célja, hogy a zsidó gyermekek közös nyelvet és kultúrát sajátítsanak el, függetlenül attól, hogy melyik országban élnek, és ezzel erősítsék zsidó identitásukat.

A Zehud kis létszámú csoportokat szervez és interaktív, vizuális tanítási módszereket alkalmaz, hogy a diákok könnyebben elsajátíthassák a héber nyelvet és a zsidó hagyományokat. A program magában foglalja a zsidó ünnepek és fogalmak tanítását is, mindig a héber nyelv központi szerepével.

Az iskola egyik alapvető célja, hogy összekapcsolja a diaszpórában élő zsidó közösségeket és egyfajta globális hálózatot hozzon létre, amelyben a diákok és családjaik kapcsolódhatnak egymáshoz, függetlenül attól, hogy melyik országban élnek.

– Magára az oktatásra nincs, de október óta drámaian megnövekedett a jelentkezők száma. Felértékelődnek a zsidó közösségek közötti kapcsolatok és ezeket a héber nyelvtudás teremti meg. Ezért foglalkozunk a héberrel, mert akárhol élünk, akárhova vet a sorsunk, a héber nyelv összeköt bennünket. Ez az alap elképzelésünk, hogy egy magyar zsidó tudjon beszélni egy spanyol zsidóval egy olasz zsidóról... A nyelvtudás kitágítja a lehetőségeket, amire Európában, azt hiszem, szükségünk lesz.

– *Mégsem csak nyelvet tanítanak, hanem zsidóságot is...*

– Igen, tanulunk az ünnepekről, a zsidó felfogásról, de mindezt héberül.

– *Miért érdemes a szülőknek időt, pénzt, energiát fektetni a gyerekek héberoktatásába?*

– Azért, mert annyi lehetőséget nyit meg a gyerekek előtt és mert a héber nyelv ismerete annival rugalmasabbá és használhatóbbá teszi a zsidó ismereteiket. A héber nyelv ismerete egy erős kapocs a zsidó közösségek között és ez az oktatás alkalmazhatóvá teszi az ismereteiket bárhol a világon. A rugalmasság, az alkalmazkodóképesség, azt hiszem, kulcsszavak október 7. után a zsidóság számára. Nem vagyok próféta, nem tudom, mi fog következni, de

azt hiszem, fokozódni fog az emberek mobilitása, ami egyre fontosabbá teszi a zsidó oktatást. Az oktatásnak rugalmasságot kell biztosítania, hogy a gyerekek bárhol is legyenek, zsidó identitásukat és ismereteiket meg tudják őrizni és ez ne függjön az anyanyelvüktől.

– *Milyen eredményeket lát az iskolába járó gyerekeknél? Megtanulnak folyékonyan beszélni héberül, tudják a zsidóságról szerzett tudásukat hasznosítani?*

– Abszolút! A saját gyerekeim így tudnak izraeli nyári táborokba menni és ott barátokat szerezni. Találkoztam egy családdal Angliában a Limud konferencián – egyébként több Zehud család is részt vett rajta –, a kislányuk három éve jár hozzánk. Nagyon aktívak a közösségükben, de egyáltalán nem vallásosak. Az anyuka meghatva mesélte, hogy a kislány a konferencián odavitt neki egy imakönyvet és megmutatta, hol tartanak. Képes volt önállóan végigkövetni a szombatfogadást. Ez egy csodálatos eredmény.

Vannak gyerekek, akik később elköltöztek olyan helyre, ahol már volt zsidó iskola, és könnyedén tudták ott folytatni a tanulmányaikat. Vannak, akik Izraelbe mentek ösztöndíjjal tanulni és nem a külföldiek, hanem az izraeliek közé kerültek, mert olyan jó volt a héberjük.

– *Mi a legnagyobb kihívás, amivel a diaszpóra zsidósága ma szembenéz?*

– Október 7. után úgy gondolom, hogy az emberek többit fognak költözni és ez még fontosabbá teszi az olyan zsidó oktatást, ami nem korlátozódik arra az országra, ahol élnek. A diaszpóra kicsi vagy közepes méretű közösségei nagyon törekenyek és fontos, hogy minél több lehetőségünk legyen, több kapcsolódási pontunk egymáshoz. Szekuláris és egy kicsit vallásosabb is. Minden nyelv egy kultúra is egyben.

– *Kelet-Európának, a volt szocialista vagy kommunista országoknak sajátos helyzete van, a zsidósághoz való kapcsolódás tekintetében. Érezhető esetleg, hogy kevésbé vagyunk aktívak?*

– Kevesebb ebből a régióból a diákunk, de azért vannak. Hadd meséljek el egy történetet. Van egy fiú, aki az első között csatlakozott hozzánk, Horvátországból. Nemrég volt a bár micvája, amire én is elmentem Zágrába. Az apukája felállt az ünnepségen és azt mondta, ők gyerekkorukban nem nagyon tudták, hogy zsidók vagy hogy mit jelent ez, annyit tudott, hogy nem esznek disznót és az anyukája péntek este gyertyát gyújtott. Ennyit tudott a zsidóságról. És most itt van a fia, aki úgy megtanult héberül, hogy nem csak felhívták a Tórához, ahogy a barátait, hanem az egész hetiszakaszát ő olvasta, amire a helyi rabbi készítette fel.

Mindegy, hogy valaki vallásos vagy nem vallásos – a tény, hogy el tudja olvasni az egész szakaszát olyasmí, amit soha senki nem vehet el tőle.

ZSIDOPROGRAMOK.HU

BELÉPŐ MINDENKINEK

TUNA JUDIT interjúja

Elindult a zsidoprogramok.hu weboldal, ahol lehetősége van áttekinteni az EMIH-Magyar Zsidó Szövetség aktuális programjait, ünnepi rendezvényeit és ugyanezen a felületen jegyet is vásárolhat ezekre. Bónusz: Haverkártyával kedvezményt is kaphat! Az oldal indulása kapcsán ERDŐS JUDITtal, az EMIH-Magyar Zsidó Szövetség rendezvényszervezés- és marketingvezetőjével beszélgettünk.

– Az elmúlt években megsokszorozódtak a csapatod által szervezett zsidó programok. Ez még csak a kezdet?

– Igen, terveink között szerepel, hogy még több minőségi zsidó programot szervezzünk, amelyek mindenkinek szólnak, vallási hovatartozástól függetlenül – ezért is lett a szlogenünk: „Belépő mindenkinek!” Bízunk benne, hogy a zsidoprogramok.hu indításával még több réteget meg tudunk szólítani, legyen szó gyermekekről, fiatalokról, középkorúakról vagy épp az idősekről.

Az oldallal az volt a célunk, hogy az összes vallási és világi programunkat egyetlen felületen lehessen megtekinteni. Ez azért is óriási dolog, mert itt nem csupán tájékozódni lehet, de a látogató még jegyet is vásárolhat az adott eseményre – kezelési költség nélkül! Amit még fontos megemlíteni, hogy roppant egyszerű az oldal kezelése, hiszen kategóriákra bontottuk a programjainkat, például művészeti ág szerint is lehet keresni eseményt, de a vallási tanítások is külön menüpont alatt sorakoznak. Hasznos még, hogy egy adott zsinagóga teljes havi programját is egy oldalon nézhetik meg az érdeklődők. Úgy gondolom, hogy ebből a szempontból is áttörés a zsidoprogramok.hu a piacon.

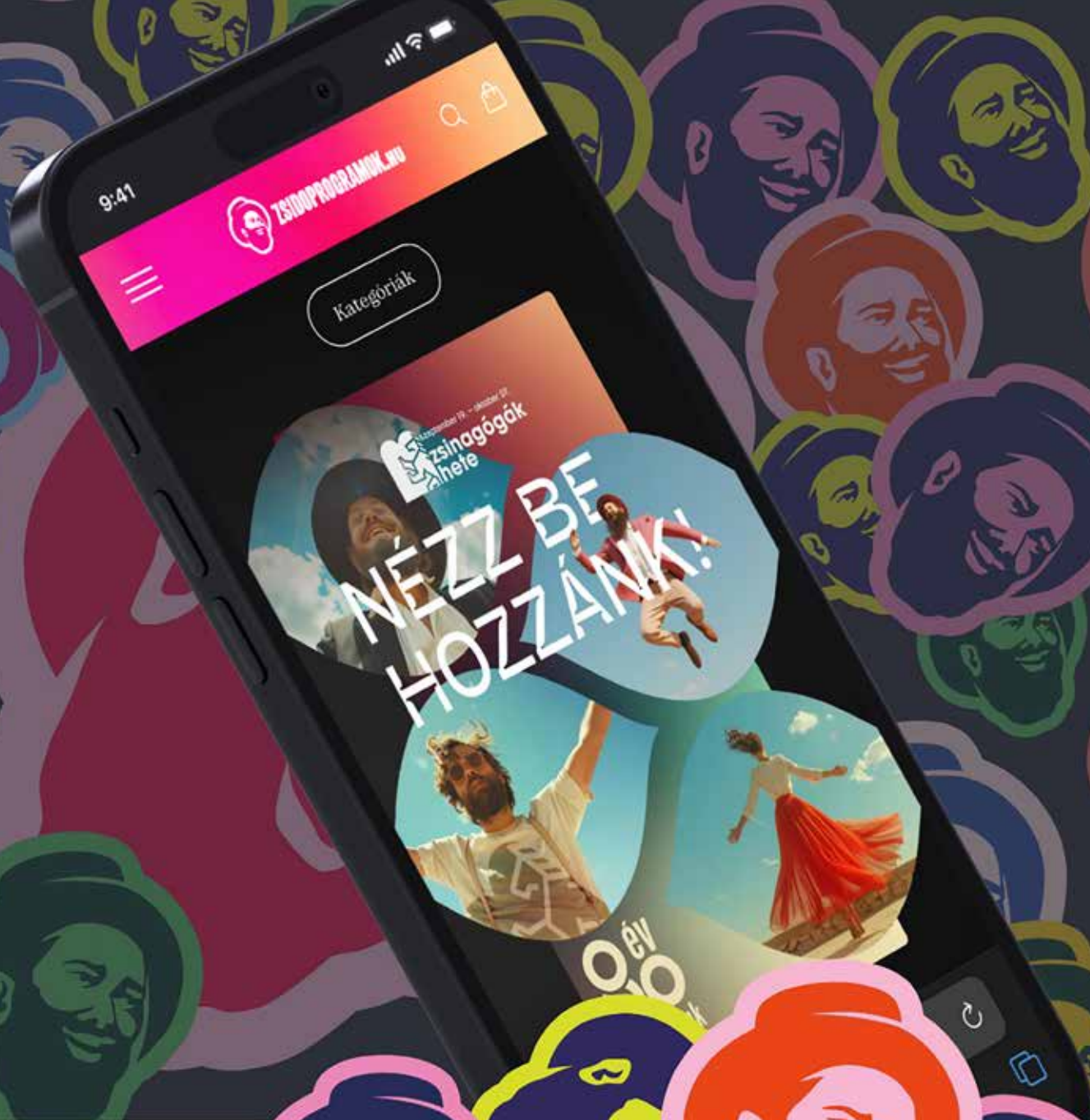
– Milyen programokra lehet jelentkezni?

– Az EMIH átlagosan havi ötven programot szervez: a kicsi kétszemélyes havruta-tanulástól a családok számára tartott rendezvényeinken át a 400-500 fős komolyzenei koncerten keresztül, illetve a több ezer főt számláló fesztivál felőlelünk mindenféle eseményt. Szervezünk többek között vallási programot, autentikus kóser főzőtanfolyamot, városi sétát, időseknek társasjáték-délutánt, könyvklubot, ahol zsidó szerzők írásait mutatjuk be, stílusos kóser divatbemutatót, kézműves programot, rengeteg gyerekprogramunk

van és természetesen a nem-zsidó érdeklődőknek rendszeresen megmutatjuk a zsinagógai vallásos életet. Az eseményeknek Budapesten leginkább az EMIH zsinagógái, vidéken (Debrecenben, Miskolcon, Kecskeméten és Szentendrén) a zsidóházak adnak otthont. És persze, ha már a zsinagógáinkban vannak a programok, a zsinagógák rabbijaival és rebecenjeivel is lehet találkozni, beszélgetni, tanácsot kérni, ez egy remek lehetőség a kapcsolódásra olyanoknak is, akik csak a nagyobb ünnepeken járnak zsinagógába.

– Már a közelgő Zsinagógák Hetére is a zsidoprogramok.hu oldalon lehet jelentkezni?

– Igen, már elindult a regisztráció és a jegyértékesítés a programjainkra. A nyitóesemény egy mádi koncert

lesz, ahol a világhírű Sárközy Quartett lép fel, de megrendezzük a nagy sikerű nyitott sábeszt a Budavári zsinagógában, fotókiállítás nyílik Szentendrén, az újévet megelőző szlichot imára várjuk az érdeklődőket a Vasvári zsinagógában, sőt bemutatjuk hamarosan a Micvamobilt is – amiről részleteket még nem árulhatok el. Emellett természetesen a programban már a zsidó újév is helyet kapott, amire most bárkit, vallástól függetlenül szeretettel várunk az Óbudai Zsinagógában, ahol idén is meghallgathatjuk az izraeli Zorger kántorkórus csodálatos előadását. A részvételt itt csupán előzetes regisztrációhoz kötjük, minden információt ezzel kapcsolatban elolvashatnak a

zsidoprogramok.hu oldalon. A Zsinagógák Hetét aztán a tavaly október 7-ei eseményekre való megemlékezéssel zárjuk.

– Mik a Haverkártya előnyei? Miért érdemes megvenni?

– A Haverkártya egy klubtagsági, vagy bérlet tulajdonképpen, ami arra jogosítja fel a tulajdonosát, hogy kedvezményesen válthasson jegyet a rendezvényeinkre, és egyes vendéglátóhelyeken és üzletekben is olcsóbban vásárolhasson. A kártya éves díja ötezer forint, ezért cserébe a megjelölt programjaink árából 5–20 százalék kedvezményt tudunk biztosítani. Idén bevezető áron lehet hozzájutni a kártyához, amely 2025. december 31-ig lesz érvényes, így bárkinek lehetősége nyílik kipróbálni a kártya előnyeit a következő nem egész másfél évben.

Kívánjuk, hogy találja meg mindenki a saját ízlésének megfelelő zsidó ki-kapcsolódást és hogy egyre gyarapodjon az EMIH programrepertoárja a következő években!

SŰRŰ GULYÁSLEVES LENMAGOS CIPÓBAN

húsos, tojásmentes

Hozzávalók a leveshez: ½ kg marhahús; 1 nagy fej hagyma; 3 gerezd fokhagyma; 2 ek. növényi olaj; 4 répa; 1 fehérrépa; 2 nagyobb krumpli; 3 szál halványító zeller; 1 piros vagy sárga kaliforniai paprika; 1 paradicsom; fűszerek: só, bors, pirospaprika, köménymag; A díszítéshez: petrezselyem (opcionális)

A húst felkockázzuk. A hagymát felaprítjuk, a fokhagymát fokhagymanyomón áttörjük. A zöldségeket megtisztítjuk, és kisebb kockákra, illetve karikákra vágjuk. A hagymát és a fokhagymát megfuttatjuk az olajon, majd a tűzről lehúzáva belekeverjük a pirospaprikát. A lábost ismét a tűzre tesszük, beledobjuk a felkockázott húst, és kissé átpirítjuk. A lábos tartalmához adjuk az előkészített zöldségeket, és néhány percig alacsony lángon pároljuk. Időnként megkeverjük, nehogy odakapjon. Ezt követően felöntjük kétszeres mennyiségű vízzel. Sóval, borssal, köménymaggal ízesítjük. Miután felforrt, alacsony lángra tesszük, és fedő alatt két óra alatt készre főzzük. Amennyiben nagyon sok leve elfő, érdemes pótolni, de vigyázzunk, hogy ne legyen túl vizes a levesünk.

A cipókat tányérba tesszük. A forró levest a fent leírt módon elkészített cipókba merjük, és felaprított petrezselyemmel megszórva tálaljuk. (A petrezselyemet felhasználás előtt vízbe kell áztatni, majd át kell vizsgálni, nehogy bogaras legyen.)

Hozzávalók a cipóhoz:

1 kg 80 százalékos vagy teljes kiőrlésű búzaliszt; 1 kocka friss élesztő; 4 kk. só; 1 kk. cukor; 2 ek. szezám; 2 ek. lenmag; 2 ek. olívaolaj; 2 bögre víz

A cipóhoz az élesztőt bögrébe morzsoljuk, hozzáadjuk a cukrot, majd egy fél pohár vízben felfuttatjuk. Közben a lisztet nagy tálba szitáljuk. A közepébe mélyedést csinálunk, ide öntjük majd az élesztős keveréket. Az oldalába, az élesztőtől messze kerül a só, a szezám- és a lenmag. Amikor az élesztős keverék kissé megemelkedik, a lisztbe készített mélyedésbe töltjük. Hozzáadjuk a maradék vizet és az olajat, és kissé megkeverjük, amíg sűrűn folyó masszát nem kapunk. Letakarva 15-20 percig pihentetjük, majd összegyúrjuk és lisztezett felületen alaposan megdagasztjuk a tésztát. A felületét megolajozva nagy tálban másfél-két órán át kelesztjük, ez idő alatt elkészítjük a levest. Kelesztés után a tésztát négy egyforma részre osztjuk. A darabokat egyenként kerekded cipóvá formáljuk és sütőpapírral bélelt sütőlapon további fél órán át kelesztjük. 180 fokra előmelegített sütőben 25 perc alatt megsütjük a cipókat, majd rácson hagyjuk kissé kihűlni. Kihűlés után a cipók tetejéről lementszünk egy-egy kör alakú darabot, a „kupakokat” félretesszük. A cipók belsejét kivájjuk, vigyázva, hogy legalább két centiméternyi kenyérbél maradjon a héj alatt. A kivájt cipókat fejjel lefelé fordítva visszahelyezzük a sütőlapra. Bevizezzük őket és 200 fokos sütőben további 5-10 percig sütjük, hogy ropogós, vastag kérgük keletkezzen (vigyázzunk, nehogy megégjenek). Az így előkészített tányérban tálaljuk az elkészült levest.

Ktivá vechátimá tová!

Jó beíratást és jó bepecsételést kívánunk minden kedves olvasónknak!

„Már tudom, mit jelent az alaptalan gyűlölet”

GYŰLÖLETTEL TELI VILÁGRÓL ÍRT A TIZENHÉT ÉVES TÚSZ

„Az október 7-i túszok között voltam. A szabadságról álmodtam, és reméltem, hogy a világ felkarol minket” – írta Agam Goldstein-Almog a The Washington Postban publikált véleménycikkében.

Az izraeli és a Gázai övezet határán fekvő Kfár Ázá kibucban nőttem fel, gyermekkoromat bármikor megszakíthatták a Hamász rakétatámadásra figyelmeztető szirénák. A párnacsaták vagy a csendes éjszakák azonnal a legközelebbi biztonságos helyiségbe való menekülésbe torkollhattak. A Hamász néhány hónappal azelőtt vette át az irányítást Gáza felett, hogy 2007-ben megszülettem, így az egész életemben a terroristák árnyékában éltem.

Az, hogy 15 másodpercem volt arra, hogy biztonságba meneküljek, talán nem a leggyakoribb gyerekkori emlék, de meggyőztem magam arról, hogy ez erősebbé tett engem, mint a kényelmes tel-avivi buborékban élő gyerekeket.

Aztán eljött október 7-e. Hamász-terroristák rontottak be az otthonunkba, és a gyűlölet dühödt mámorában lelőtték apámat, Nadavot és a húgomat, Jamet. Anyámmal és két fiatalabb testvéremmel együtt kirángattak a házból, és egy autóba kényszerítettek, amivel Gázába hurcoltak.

Éjjelente, amikor becsukom a szemem, apám szeit látom amint elhalványul bennük az élet.

Gázába érve az autót tömeg vette körül, főleg olyan emberek, akik nagyjából velem egykorúnak, 17 évesnek vagy fiatalabbnak tünnek.

Mosolyogtak és nevettek, miközben én sírtam.

A judaizmusban az a hagyomány él, hogy az alaptalan gyűlölet – a minden racionálistól elszakadt gyűlölet – vezetett a második jeruzsálemi Szentély lerombolásához i. sz. 70-ben. Most már tudom, mit jelent az alaptalan

gyűlölet – mindazért, ami vagyok, és mindazért, ami nem vagyok.

A Hamász őrei gyűlöltek azért, mert zsidó vagyok, ezért arra kényszerítettek, hogy iszlám imákat mondjak, és hidzsábot kellett viselnem.

Megtiltották, hogy gyászoljam apámat és nővéremet, és gyakran megparancsolták, hogy nézzek a földre. Hat női túsz, akikkel egy alagútban találkoztam, fegyveres férfiakra mesélt, akik bejöttek a zuhanyzójukba, és fogdosták a testüket.

Gyötrelmes volt látni ezeket a fiatal nőket, ahogy rettegtek a szexuális zaklatástól. Amikor az egyik ór azt mondta nekem, hogy talál nekem egy „férjet” Gázában, és hogy életem hátralévő részét láncra vert rabszolganő-fellegként fogom leélni, anyám közbeszólt és leállította. Szerencsémre 51 nap után egy fogolycseré során családtagjaimmal együtt szabadon engedtek.

De az a hat fiatal nő, akikkel találkoztam, még mindig fogságban van, több mint 300 napja tartják fogva őket, anyjuk nélkül.

Már rég haza kellett volna jönniük.

Az alaptalan gyűlölet szörnyű dolgokra viheti az embert, de ha ezt a gyűlöletet egy csoport szítja, annak féltelmetes szemtanúja lenni. A fogság egy reggelén egy iskolai terembe vittek, amely nagyrészt gázai nőkkal és gyerekekkel volt tele. Idegenek megkérdezték, hogy szeretnék-e valamit, amire leülhetnek, vagy hogy szomjas vagyok-e – az emberség egy ritka pillanata volt ez.

De aztán egy pillanat alatt elnyomta a beszélgetést a Hamász, amely rakétákat lőtt ki tőlünk alig néhány mé-

Robert C. Castel: Akiknek savanyú a tús

Robert C. Castel

Izraelben élő biztonságpolitikai szakértő,
a Neokohn internetes portál főmunkatársa.

Az írás eredetileg a Neokohn oldalán jelent meg.

Több mint egy hetes késéssel bukkantam rá egy igen szemérmesen publikált hírre, miszerint az izraeli miniszterelnök katonai segédje Moszkvában tárgyal, hogy egy túsmentő tűzszünetet hozzon össze az orosz befolyás kihasználásával.

Nem véletlen, hogy elnéztem a dolgot.

A fősodró média mindent megtett, hogy megpróbálja nem észrevenni a közel-keleti háború eddigi legkreatívabb huszárvágását.

Mert miről is van szó tulajdonképpen?

Arról, hogy ha minden nehézség ellenére sikerül orosz befolyással kiszabadítani a túszok egy részét, akkor igen érdekes dolgok derülhetnek ki.

Például az, hogy lesznek, akiknek savanyú a tús.

Ha a szerencsétlen túszok hátán nem lehet diplomáciai hasznot produkálni Kamala Harris asszonynak, ha nem lehet Puccinit játszani vele Izraelben, és ha ráadásul ez a testesel az orosz külpolitika presztízsét öregbíti, akkor lesznek, akik erre nagyon elhúzzák majd a szájukat.

Esetleg, ne adj Isten, valaki még elszólja magát, és elárulja, hogy bizony van jó és van rossz túsmentés.

Minden, ami Kamalát és az Izraelben, háború idején Puccinit játszó zenészek ázsióját emeli, az jó egyezmény.

Minden, ami ezek ellenfeleinek a tekintélyét öregbíti, az rossz.

Arról nem is beszélve, hogy az ilyen reakciók – Chicagói Szent Husszein szavajárásával élve, a történelem savanyú oldalán álló – túsmentés, értékes emberi löszert pazarol el, amit a megfelelő pillanatban az öröm, a haladás és a tolerancia ellenségeire lehetett volna kilőni.

Roman Gofman tábornok diplomáciai küldetése egy érdekes lakmusztesztje annak, hogy ki hol áll valójában.

Hamarosan megtudjuk, hogy kik azok, akik számára a túszok ügye egy szent cél, és kik azok, akik olcsó eszközként tekintenek rájuk, és csupán politikai hasznot kovácsolnak a szenvedésükből.

terre, az iskola területén belülről. A teremben kitört az öröm, és ahogy a gázaiak ünnepeltek, rájöttem, hogy a

**Hamász azért vitt oda minket,
hogy emberi pajzsként szolgáljunk.**

Nem sokkal azelőtt, hogy november végén szabadon engedtek volna engem és a családomat, egy ór azt mondta nekünk, hogy a következő háborúban a Hamász viszsztatér, hogy megöljön minket. Nem lesz túszejtés, nem lesz többé alkudozás.

Amikor átültettek minket a Vöröskereszt járművébe, hogy kivigyenek minket Gázából, tömeg alakult ki körülöttünk, ugyanúgy, mint amikor megérkeztünk. De a hetek óta tartó izraeli bombázások megváltoztatták a hangulatot.

Ahelyett, hogy nevetgéltek és fényképezkedtek volna, a gázaiak az ablakokon dörömböltek és kiabáltak velünk:

Dögöljete meg, dögöljete meg, dögöljete meg! A szó arabul majdnem ugyanúgy hangzik, mint héberül – de hát a gyűlölet minden nyelven ugyanúgy hangzik.

A fogságban gyakran fantáziálással töltöttem a hosszú, csendes órákat, próbáltam távol tartani a retteget és a szörnyű emlékeket. Az egyik fantáziám az volt, hogy kiszabadulunk, és a világ átölel minket.

De a világ, ahová visszatértem, mélyen megosztott volt, és forrt a haragtól. A gyűlölet, amelyről azt hittem, hogy Gázában magam mögött hagytam, online várt rám.

A közösségi médián keresztül trollok, valótlanságok és összeesküvés-elméletek árasztották el az oldalaimat, amelyeknek látszólag egyetlen célja volt: a gyűlöletkelés. A nevemet említő cikkek kommentszekciói csatatérre váltak, mivel az egyik oldal gyűlölete a másik oldal gyűlöletével találkozott.

Végignéztem, ahogy a gázai tűzszünetet követelő nyugati mozgalom néha a Hamász teljes körű támogatásába és a zsidók nyilvános helyeken való üldözésébe toroklik. Biztos vagyok benne, hogy az emberrablóim még mindig gyűlölnék, de amikor az amerikai diákok „intifádát” követelnek, vagy a Hamász terroristáit dicsőítve azt skandálják, hogy „Al-Kassam, büszkévé teszel minket”, eszembe jut, hogy sok más ember is így tesz.

Most az október 7-én kezdődött háború veszélyes eszkalációja fenyeget, amelybe az iráni rezsim is belekeveredhet, amely régóta ígéri, hogy eltörli Izraelt a térképéről. Az ő gyűlöletük ugyanaz a gyűlölet, amely megölte az apámat és a nővéretem. Ugyanaz a gyűlölet, amely túl sok egyetemet és a közösségi média túl nagy részét mérgezi.

Augusztus 31-én érkezett a hír, hogy az izraeli erők Gázában hat tús holttestét találták meg. Nem tudni, hogy a Hamász által még mindig fogva tartott több mint 100 tús közül hányan maradtak életben. A szabadon bocsátásukról szóló tárgyalások folytatódnak.

Imádkozom a szabadságukért, de nincsenek illúzióim azzal kapcsolatban, hogy milyen világba térnek vissza.

A Washington Postban publikált véleménycikk magyarul eredetileg a Neokohn oldalán jelent meg.

Mojsele-Péter, DÉNES ANNA meséje az árva fiú jom kipurja

Élt egyszer egy árva kisfiú, Mojsese, aki hol ennél, hol annál a családnál vendégeskedett. Amíg kicsi volt, tanulhatott a chéderben Tórát, de ahogy növekedni kezdett, már senkinek sem akárodzott elartania, és megélhetés után kellett néznie. A falubeliek összeadtak neki némi pénzt, hogy a városban tüket, cérnát, gombokat és más efféléket vásárolhasson, és aztán a környékbeli tanya, falvak lakóinak eladhassa. Nyáron a hőség kínozza, télen a szél és a fagy, de Mojsese nem bánta: csak járta-járta az utakat, falvakat, városokat és árulta a portékáját. Egy bánata volt csak: hogy nem tanulhatott. Sose lesz belőlem tanult, tudós ember, gondolta gyakran szomorúan.

Egy hideg téli napon fáradtan rötta az útját egyik faluból a másikba, és – hogy felvidítsa a szívét – zsolttárokát énekelt, amiket még a chéderben tanult. Egyszer erősebben havazott, míg végül már bokáig járt a hóban és végül teljesen eltévedt. Egy kis erdőbe jutott, kimerülten rogyott le egy hóbuckára és lassan mély álomba merült.

Arra ébredt, hogy melegség járta át a testét, ujjait tűként szurkálta a vidáman pattogó tűzből áradó forróság. Nem értette mi történt, ám hamarosan kiderült: egy arra járó paraszt észrevette a kuporgó alakot, akit szinte teljesen befedett már a hó. Megállította a lovát, lesöpörte róla a havat, és dörzsölni kezdte az átfagyott testet, míg a vér újra meg nem indult az ereiben. Akkor a kocsijára rakta, betakarta és hazahajtott, a közeli faluba.

Így ébredt hát Mojsese másnap reggel a kellemes meleget árasztó tűz mellett. A paraszt felesége már szorgalmasan dolgozott a konyhában, tésztát dagasztott, tejet melegített. „Hogy hívnak, fiú?” – kérdezte az asszony, ám mindkettejük legnagyobb meglepetésére Mojsese nem emlékezett a saját nevére! „Semmi gond, akkor Péternek nevezünk majd” – mondta vidáman az asszony.

A jószívű parasztok befogadták az otthonukba. Saját gyerekük nem volt, örültek hát, hogy hirtelen egy fiú érkezett a házhoz, aki szorgalmasan és keményen dolgozott: szántott, vetett, aratott. Boldogan éltek együtt hármásban. Teltek az évek, és Péter azt is elfelejtette, hogy ő egykor a zsidó volt...

Egy napon a paraszt azt mondta Péternek: „Holnap bemegyünk a városba, és jó pénzt ér eladjuk a terményt”. Másnap korán reggel felpakolták az árut és behajtottak a városba. Feltűnt nekik azonban, hogy az utcák kihaltabbak voltak, mint ahogy az lenni szokott, a zsinagógákból azonban hangos imádkozás hallatszott ki az utcára. A paraszt hamar rájött, hogy éppen egy zsidó ünnepnapot választottak, és azt is tudta, hogy a zsidók olyankor nem vásárolnak. Úgy döntött hát, hogy hazamegy, és a következő napon próbál újra szerencsét.

Pétert azonban megbabonázta a zsinagógákból kihallatszó kántálás, és kérte, hadd maradjanak egy kicsit a városban, mielőtt hazatérnek. A férfi ráállt. „Elmegyek a kocsmába, iszom egy italt, amíg te itt nézelődsz” – mondta. Péter lassan beoldalozott a zsinagógába és megállt az ajtó mellett. Bent a férfiak fehér lepelbe burkolva hajlongtak,

kántáltak, némelyek sírtak is. A fiúra senki sem vetett egyetlen pillantást sem. Péter szíve egyre hevesebben vert: a hely ismerős volt neki, és szinte bizonyos volt abban, hogy járt már itt. A hangok, a tárgyak, az emberek... Csak állt és nézett némán, ahogy lassan-lassan kitisztultak az emlékei. Az ima hangjai szinte megrengették a falakat, Péter a szentség érzése járta át. Arcán folyni kezdtek a könnyek. Egyszerre néma csend lett, és a levegőbe élesen hasított bele egy kürt átható hangja. Péter hangosan felzokogott. A sófár hangja a fülében dobolt: „Mojsese, te egy zsidó fiú vagy. Térj vissza! Térj meg Istenhez!”

„Istenem, bocsáss meg nekem” – kiáltott fel Mojsese. Ahogy a sófár elhallgatott, az imádkozók a fiú köré gyűltek. „Végre hazataláltál!” – kiáltották.

Mojsese azon nyomban elszaladt a kocsmába, és értesítette a parasztot a történetéről. „Itt szeretnék maradni a testvéreim között” – mondta őszintén. „Ide tartozom, és most már a nevemre is emlékszem: Mojsese. De minden hajnalban elmegyek hozzád, és dolgozni fogok, ahogy eddig is tettem. Csak a szombat szent napján és a zsidó ünnepeken maradok itt, a városban”. A jószívű paraszt elfogadta a fiú döntését. Mojsese a városban maradt, és megtartotta a szavát: nap mint nap elment a paraszthoz, aki megmenette az életét és éveken át eltartotta. Szántott, vetett, aratott. Ám a szombatot és az ünnepeket zsidó testvéreivel töltötte, és soha többé nem felejtette el, hogy ő Mojsese, a zsidó fiú.

OLAJÁG
OTTHONOK

IDŐSOTTHON

máskéént!

Alkotunk és
kibontakozunk

Önnek mit jelent
a színvonalas időskor?

- Új életcélokat?
- Szabadságot?
- Önmegvalósítást?
- Társaságot?

Várjuk az
Olajág Otthonokban!

06 1 510 00 18
olajagotthonok.hu

 @olajag-otthonok
 olajagotthonok

57

55

részletek és imaidők
zsidounnepek.hu